

4

DISSERTATIONE INAUGVRALI
Differentias iuris
Romani & Germanici
^{DE}
SENATORIBVS
ET
CONSVLIBVS,

PRAESIDE
DOMINO
IOANNE PETRO A LYDEWIG, IC^{to}

S. R. MAIESTATI A CONSILIIS INTIMIS ET REGIMINIS
IN DVCATV MAGDEBVRGICO, IVRIS ET HISTORIARVM
PROFESSORE ORDINARIO,

DOMINO PATRONO ATQVE DOCTORE SVO, OMNI
OBSERVANTIAE ET PIETATIS CVLTV
PROSEQVENDO

PRO LICENTIA,

SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES ET PRIVI-
LEGIA RITE CAPESSENDI,
RESPONDEBIT

AVCTOR

CAROLVS GOTTLIEB KNORR,
HALENSIS.

NONIS MAII CIOIDCCXXI.

HALAE VENEDORVM,
LITTERIS IOANN. GRVNERI, ACAD. TYPOGR.

DISSECTATION IN ANATOMY
L. MICHELIS M.D.
ROMANI & GERMANICI

SENIORIBVS

ET

CONSULIBVS

PRÆSIDI
D. O. M. A. N. O.

IOANNI PETRO A. L. V. D. E. W. I. G. I. C. O.

S. R. MAJESTATI A. CONSILII INTIMIS ET REGIMINIS
IN D. C. A. T. V. MAGISTRATU, IVRIS ET HISTORIÆ
PROFESSORE ORDINARIO.

DOMINO PATRONO A. T. O. V. E. D. O. C. T. O. R. E. S. T. O. O. M. N. I.
O. S. S. E. R. V. A. N. T. I. A. E. T. P. R. I. V. A. T. I. N. C. A. M. P. I. V.
P. R. O. S. E. Q. U. E. R. E. N. D. O.

PRO LICENTIA

SUMME IN VITROQUE IURE HONORIS ET PRIVILEGII
LEGIS RITE CANTANDI

RESPONDEBIT
ANCTOR

CAROLVS GOTTFRIDVS KNORR

HALENSIS

NOTIS MAHI CH. 1000XXI

HALENE NERBODORF
HETZEL LOHME GRÄNDEL, LEON. 1780

Differentiae iuris
Romani & Germanici
DE
SENATORIBVS
ET
CONSVLIBVS.

PROOEMIUM.

Vbit animum meum cogitatio: quare I Cti in suis ad *pandectarum* libros commentariis & *compendiis*, uel plane sicco praeterierint pede, uel leui saltem attigerint brachio *titulos de magistratibus Romanorum*; cum tamen uniuersum ius ex iis multum capiat lucis. Neque Romanorum iura alia multa rite explicari possint, nisi hoc etiam perspecto argumento. Qua-
A pro-

propter ex consilio DN. PRAESIDIS,
magistratum Romanorum & Germanorum scribere institui *differentias*,
easque meis illustrare commentariis.
Ex quo uero manum operi admouere coepi, facile intellexi, me, una
hac dissertatione, de *Romanorum & Germanorum magistratibus* iura, sat
ampla & diuersa, exhaustire non posse.
Mutavi igitur consilium, atque *duos*
priores tantum *titulos*, qui de *senatorum* atque *consulum* agunt officiis,
explicare & cum Germanorum moribus institutisque sedulo conferre
in animum induxi. Reliquos *titulos*
alii loco atque occasione reseruo.
Deus adsit scribendis.

SECTIO I.

DE

SENATORIBVS.

DIFFERENTIA I.

Quibus ius fuerit legendi senatum.

ROMANA instituta in iure *eligendi* senatores, admodum variabant. *Primo* enim *reges* (a); his uero exactis (b) *consules* (c) legebant senatores: creatis deinde *censoribus*, iis quoque haec dabatur potestas (d); quid quod *dictatores* interdum, senatus legendi causa, creati fuerint (e); donec tandem sub censorum saepe nomine (f) hoc ius sibi adscriberent *principes* (g): GERMANICO iure in plerisque ciuitatibus penes *senatum*, (h) in nonnullis tamen penes *populum* (i) senatorum electio.

(a) Notum est ex antiquitatum scriptoribus, Romu- *Romulus cen-*
lum, condita urbe Roma, centum constituisse senato- *tum creat se-*
res LIVIVS enim L. I. C. 6. cum ita, inquit, *uirium* *natores,*
haud poeniteret, consilium deinde uiribus parat. Centum
A 2 *creat*

centum alios addit
& Tarquinius iterum centum.
Quinam in patres cooptati.
Tarquinius superbus interfecit patres.
Quare Roma
sicctus Tarquinius superbus.

creat senatores, siue quia is numerus satis erat: siue quia soli centum, qui creari patres possent. Patres certe ab honore, Patriciique progenies illorum adpellati DIONYSIVS HALICARNASSEVS uero L. II. Antiq. Rom. C. 2. refert: Romulum Patricios primo, dein ex eorum numero centum elegisse senatores, adeo, ut qui senator patricius, non uero qui patricius senator esset, eumque receptis in urbem Sabinis centum alios addidisse v. L. II. C. 6. PANVINIVS L. I. Fastor. n. 10. p. 43. Legit deinde Tarquinius Priscus centum alios in patres, qui minorum gentium sunt adpellati LIVIVS L. I. C. 35. DIONYSIVS HALICARNASSEVS L. III. c. 13. Maiorum uero gentium erant ii, qui ex centum illis patribus, quos legerat Romulus in curiam, geniti erant TACITVS L. XI. Annal. C. 25. Cooptarunt praeterea nonnullos in senatum eisque patrum iura dederunt. Ita Tullius Hostilius *Alba diruta Albanisque in ciuitatem Romanam traductis principes Albanorum in patres, ut ea quoque pars reipublicae cresceret, legit: Tullios, Seruilios, Quintios, Geganeos, Curiatios, Cloelios* LIVIVS L. I. c. 3. FENESTELLA uel potius FLOCCVS *de potest. Roman. L. II. c. 1.* De Atta Clauso Sabino, qui postea Appius Claudius dictus fuit, testis est LIVIVS L. II. c. 16. quod fuerit in numerum patrum lectus. Ultimus tandem regum Tarquinius superbus, primores patrum, quos Seruii rebus fauisse credebat, interfecit. Et ita, patrum praecipue numero imminuto, statuit nullos in patres legere, quo contemptior paucitate ipse ordo esset, minusque, per se nihil agi, indignarentur. Haec LIVIVS L. I. c. 49.

(b) Postquam enim Tarquinius superbus nullis limitibus circumscriptum adfectaret imperium, aegre hoc tulerunt Romani limitato atque paterno adsuefacti imperio. Qua propter LIVIVS L. I. C. 49. *Hic enim, inquit,*

inquit, *regum primus traditum a prioribus morem, de omnibus senatum consulendi, soluit, domesticis consiliis rem publicam administravit. Bellum, pacem, foedera, societates per se ipse, cum quibus uoluit, iniussu populi & senatus fecit diremitque* Et DIONYSIVS L. II. c. 2. de Romulo testatur, eum confessui senatus hunc honorem atque potestatem dedisse, ut de re qualibet, quam rex ad ipsum retulisset, cognosceret & suffragium ferret, & quod plurimum sententiis adprobatum fuisset, id uinceret. Patet *Explicatio L. 2. §. 1. & §. 14. ff. de O. I.* vero ex his Liuii atque Dionysii uerbis, qua ratione L. 2. §. 1. de O. I. ubi Pomponius *initio*, inquit, *ciuitatis nostrae sine lege certa, sine iure certo primum agere instituit, omniaque manu a regibus gubernabantur & §. 14. initio ciuitatis huius constat reges omnem potestatem habuisse*, optime possimus interpretari. Non enim reges absolute imperitabant ciuibus, sed ex arbitrio boni uiri eorum dirimebant lites. V. SCHVBARTVS in egregio tractatu de *fatis iurisprudentiae Roman. Exerc. I. §. 9. seqq.* ubi TACITI locum, L. III. *Annal. c. 26.* qui: *nobis*, inquit, *Romulus ut libitum imperitauerat*, ex antiqua status romani ratione doctissime explicat, & cum Liuii atque Halicarnassei testimoniis conciliat. Nam non sequitur, quia omnia manu regum fuerunt gubernata omnemque reges habuerunt potestatem, ergo non consuluerunt senatum, nihilque retulerunt ad populum, cum intelligamus, boni eos uiri arbitrium ubique fuisse secutos, neque eis quicquam fuisse libitum, nisi quod adprobasset senatus. Si enim alio modo explicandus esset Pomponius & Tacitus, Liuii atque Halicarnassei corrueret auctoritas. Cum itaque Tarquinius superbus hunc morem, ab antecessoribus traditum, soluisset, factum tandem est, ut uiolento stupro ab eius filio Sexto Tarquinio Lucretiae illato exortoque propterea tumultu, Tarquinio

qui ab obsidione ciuitatis Ardeae Romam pergeret, ad comprimendos motus, clauderentur portae & eiectionis ex ciuitate liberis, indiceretur exilium L. I. C. 58. sqq. v. DN. PRAESES in der Erleuterung über Puffendorfs Historie C. I. §. 15.

Brutus sena-
torum nume-
rum ad 300.
restituit.

(c) Exacto ita Tarquinio superbo L. Iunius Brutus Consul, caedibus regis diminutum patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis ad trecentorum summam expleuit, traditumque inde fertur, ut in senatum uocarentur, qui patres quique conscripti essent, conscriptos videlicet in nouum senatum adpellabant lectos LIVIVS L. II.

Vnde conscri-
ptorum no-
men ortum.

c. I. Vt itaque intelligamus unde conscriptorum nomen sit ortum. Cum enim patricii tantum legerentur in senatum, quorum autem maximam partem, e medio sustulerat superbus, Brutus primores equestris ordinis in senatum adscripsit. Retinuerunt postea consules potestatem ut populo nominarent, qui legendi essent in senatum. V. HOTOMANNVS de senatu & Scitis, C. I. MANVTIVS de LL. c. 4.

Censores A.
V. CCCXI.
creati.

(d) Originem auctoritatemque censorum egregie nobis describit LIVIVS L. IV. c. 8. ad A. V. C. CCCXI. idem hic annus, inquit, censurae initium fuit, rei a parua origine ortae, quae deinde tanto incremento aucta est, ut morum disciplinaeque Romanae penes eam regimen, SENATUS, equitum centuriae, decoris, dedecorisque discrimen sub ditione eius magistratus, publicorum ius priuatorumque locorum, uectigalia Populi Romani, sub nutu atque arbitrio essent. V. PANVINIVS c. l. p. 87. qui & alia

De principe
senatus.

suppeditat testimonia. Singulis uero lustris legebant senatum eiusque illum nominabant principem, qui primus censor, ex iis qui uiuerent, fuisset, quem tamen morem non semper seruatum fuisse constat LIVIVS L. XXVII. c. 13. Neque etiam, quem ita primum inter senato-

natores recitauerat censor, primum semper ferebat suffragium GELLIVS L. IV. c. 10. hoc tamen obseruatum fuisse, testatur GELLIVS c. 1. ut, cum aliqui extra ordinem rogarentur, ne quis quemquam, ex alio, quam ex consulari loco, sententiam primum rogaret.

(e) Dictatores interdum, cum senatus legendus *Dictatores cum senatus legendus creati.* esset, creatos fuisse exemplo M. Fabii Buteonis apud LIVIUM L. XXIII. c. 23. constat: *hic enim cum ex Scto ordinem senatorium suppleret: recitato vetere senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui post L. Aemilium & Flaminium censores curulem magistratum gessissent, nec dum in senatum lecti essent, ut quisque eorum primus creatus erat. Tum legit qui aediles, tribuni plebis quaestoresque fuerant: tum ex iis, qui magistratus non cepissent, qui spolia ex romano hoste fixa (*) domi haberent, aut ciuicam coronam (†) accepissent.* De Sylla Dictatore TACITVS L. XI. c. 22. testatur: Lege Syllae uiginti quaestores creatos fuisse supplendo senatui. Quod eam ob causam a Sylla factum, existimo, quia Romanorum LL. nemo facile senator legi poterat, nisi curules gessisset magistratus, inter quos quaestura primum obtinebat gradum LIPSIVS de Magistr. pop. Rom. c. 16.

(f) Equidem SVETONIUS de Augusto C. 27. testatur, eum recepisse morum legumque regimen per- *Principes censuram gerunt.*

(*) Memorat enim PLINIUS L. 35. obseruatum fuisse ab antiquis, ut foris & circum limina maiorum suorum fortissimorum uirorum imagines disponerent adfixis hostium spoliis.

(†) Ciuica corona est, quam ciuis ciui a quo seruatus est praelio, testem vitae salu-

tisque perceptae dat; hinc ita OVIDIVS L. III. Eleg. I.

*Causa superpositae scripto testante coronae,
Seruatos ciues indicat huius ope.*

fit uero e fronde querna, ROSINVS Antiq. L. X. c. 27. BRISSONIVS de form. P. R. L. V. p. 354.

petuum

petuum, sine censurae tamen honore, censores uero creari desitos longo interuallo, creasse, multatamen quae horum essent officii egisse *IDEM* C. 54. id quod ex eo satis adparet, quod Senatus legendi causa triumuiros constituerit, qui subcensores quasi fungerentur officio *SUETONIUS* C. 37. plura *PITISCVS in comment. §. II.* Diu deinde intermissam censuram gessit Claudius imperator *SUETONIUS in Claud. c. 16.* Vespasianus etiam censuram suscepit & *per totum imperii tempus nihil habuit antiquius quam prope adflictam nutantemque rempublicam stabilire primo deinde & ornare* *IDEM in Vesp. c. 8.*

Caesar suppleuit senatum.

Augustus eum ad pristinum numerum redegit.

(g) Ita enim Caesarem senatum suppleuisse testis est *SUETONIUS* C. 41. Multos uero indignos in eum adsciuit, non discernens, siue quis miles esset, siue libertinus: adeo ut summa eorum 900 fuerit. *V. DIO L. 43.* Augustus uero *senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba [erant enim super mille, & quidem indignissimi, & post necem Caesaris, per gratiam & praemium allekti, quos orcinos uulgus uocabat] ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus: prima ipsorum arbitratu QVO VIR VIRVM LEGIT: secunda SVO & AGRIPPAE.* Deinde tres constituit uiros, qui senatum legerent *c. l. c. 37.* Neque tamen mos ille, quo uir uirum legeret, prorsus abiit in defuetudinem *c. l. C. 54.* Sic deinde ceteri imperatores uel pro arbitrio uel censorum nomine legebant senatum. Galba enim senatoria & equestria officia biennio determinare, nec ea dare, nisi inuitis & recusantibus, secum constituit *SUETONIUS c. 15.* Claudius uero censuram gessit *IDEM c. 16.* & hanc ob causam etiam legit senatum *c. l. c. 24.* id quod etiam fecit Vespasianus *c. l. in Vesp. c. 8.* & propterea *amplissimos ordines, & exhaustos caede uaria & contaminatos ueteri negli-*

negligentia purgavit, suppleuitque recensito senatu & equite, summotis indignissimis & honestissimo quoque Italicorum ac prouincialium allecto c. l. C. 9.

(h) Praefectos olim in ciuitatibus cum scabinis merum mixtumque exercuisse imperium & ciuibus ius dixisse satis notum est V. DN. PRAESES *de ciuit. dispar. nexu cum S. R. I. C. VI. §. 8.* Sine omni tamen dubio suos ciuitates habuere magistros, qui rebus ciuilibus praeessent CONRING *de Urbib. Germ. §. 75.* quamquam nullam eos aliam iurisdictionis speciem exercuisse constat, quam eam, quae in decoro atque rebus ad Politiam spectantibus, *in Policey Sachen*, uersabatur V. DN. PRAESES *c. l.* Neque, cum mos constituendi ciuitatibus senatores & consules, Henrico V. inperatore a Longobardis transiisset ad Germanos, aliud quicquam iis fuit relictum. Ipse uero imperator dedit ciuitatibus consules, id quod ex decretis Comitiorum Friderici I. apud Roncalias cum proceribus Germaniae, Galliae & Italiae habitorum, apud GOLDASTVM *Constit. imper. T. III. p. 335.* adparet: *Iudicatum est, in singulis urbibus praetores, CONSULES ceterosque magistratus assensu populi per imperatorem creari oportere, qui sacramentum ei dicerent, ac ius ciuium regumque tueri scirent.* Dedit tamen imperator episcopis atque Praefectis saepius potestatem, ut constituerent ciuitatibus consules. Ita enim HEIDER *de Aduoc. imper. p. 79. Disc. I.* ex STUMPFII *Chronico Helvetiae L. VI. c. 16.* perhibet, Tigurinis episcopos olim dedisse iudices, qui praeessent caussis ciuilibus, cum Praefecti ea, quae iurisdictionis erant, caesaris nomine, sibi uindicarent, donec tandem Fridericus II. eis concesserit, ut ciues sibi ipsis duodecim eligerent uiros eisque senatorum & Ammani demandarent officia. Et de ciuitate Augustana IDEM *in*

Praefecti merum habebant imperium.

Senatus politiam respiciebat.

Consules creauit imperator.

Etiam praefecti & episcopi senatum constituerant, quod probatur.

der Reichs Vogteischen Apologi p. 468. seqq. refert ex Annalibus ciuitatis, praefectos ibi olim, aequae in criminalibus, ac in ciuilibus ius dixisse ciuibus, ita tamen, ut in determinandis poenis senatus deciso fuerit locus. Cum uero deinde Conradinus, ultimus Sueviae dux, expeditionem in regnum Neapolitanum suscipere, narrant rerum Augustanarum scriptores, magno argenti pondere ciuitatem semet asservuisse in libertatem, & iura fuisse consecutam, sibi ipsi constituere senatum, qui praefectus ciuitatis regimini *v. Sect. II. Differ. XI. lit. g.* Non uero de reliquis imperii ciuitatibus dubitare licet, quin omnem olim iurisdictionem exercuerint ibi praefecti, neque magistratui, praeter politiam, quicquam fere relictum fuerit. Temporis tamen progressu factum tandem est, ut ciuitates mercatae sint a caesare priuilegia, ut praefecti uices gereret senatus *HEIDER de Aduoc. imper. discurs. I. p. 112. lit. p. p. p. p.*

In quibusdam
ciuitatibus,
populus eligit
senatum.

1] Coloniae

(i) Sunt enim & fuerunt nonnullae ciuitates, in quibus uel ipse populus eligit senatum, uel in eius saltem electione concurrit. Ita enim AEGIDIUS GELENIVS *de Magnit. Coloniae L. I. de COLONIA* testatur: *Corpus Patrum conscriptorum quadraginta nouem senatores constituunt a plebe in tribubus electi, exceptis septem, quos ex uniuersa urbe eligit senatus, circa natiuitatis Ioannis Baptistae festum, & sex sub natalitia Christi.* *v. KNIPSCHILD c. l. L. III. C. 10. n. 28.* Argentorati etiam ex uiginti tribubus, *aus denen Handwerckern*, uiginti senatores eliguntur & quidem hoc modo: unaquaeque primo tribus quindecim sibi eligit scabinos, & deinde scabini uniuscuiusuis tribus unum constituunt senatorem. Hi uiginti senatores deinde iterum consulem, & cum hoc decem ex nobilibus eligunt senatores, & ita maiorem constituunt senatum *KNIPSCHILD L. III. C. 51. n. 28. 29.*

2] Argentorati.

Et

Et de Hildesiensi ciuitate retulit mihi amicus rerum ^{3]} *Hildesiæ.*
Hildesiensium peritus: Quod per maiora tribus ibi
quotannis certos eligant uiros cum duobus tribunis,
quorum illi *Alter-Männer* & hi *Sänger* vocentur; qui
deinde iterum certum senatorum numerum & duos
consules eligant, qui separatum Collegium quod uo-
catur *das Iustiz collegium*, constituunt, si uero causæ
grauiores incidunt, ii etiam quos elegerunt tribus, in
consilium uocantur. Senatorum dignitas est annua, &
finito anno ad nouam procedunt electionem, quæ eo-
dem peragitur modo. Apud Halenses populus equi- ^{4]} *De senatu*
dem non eligit senatores, magna tamen semper tri- *Halensi.*
buum, *der Zünfte und Innungen*, fuit auctoritas, ut non
senatores solum, sed quidam etiam ex tribubus, quos
Meister uocabant, constituerent senatum, neque sine ho-
rum consensu res magni momenti decidi possent. Id
quod *ex ordinat. Ernesti de a. 1479.* satis clare adparet,
ubi ita disposuit: *Wir wollen daß der Rath in unser Stadt*
Halle nun hinfœrder in solcher Weise geköhren soll werden.
Nemblichen, daß vier Personen aus den sitzenden Rathe
und vier Persohnen aus den Meistern, auch des sitzenden
Raths, zu kiesen eines neuen Raths, von den gegenwertigen
Rathe sollen geköhren, geheischet und gefürdert wer-
den &c. Et in der *Wilckühr de a. 1482.* statutum: *Zum*
ersten, daß der Rath der obgenannten unser Stadt Halla
mit Volwort der Innungs- und Gemeinheit-Meister, soll
gantze Gewalt und Macht haben zu allen Dingen, als her-
nach folgen. Quæ uero omnia hodie mutata esse quis
est, qui ignorat? Non enim amplius senatus membra
sunt ii, qui ex tribubus hodie adhuc eliguntur, & nomen
der Gemeins-Meister retinuerunt, sed tantum conuocant
ciues eorumque grauamina nuntiant senatui. Neque
etiam annuus apud nos superest magistratus, sed 1719.

5] *De Hambur-*
gensis senatu.

ex decreto sapientissimi Borussorum regis perpetuus constitutus est senatus, qui ex quatuor consulibus & sex senatoribus consistit. Ut ideo longe alia rerum Halensium adpareat hodie, ac olim, facies. De HAMBURGENSIBUS pariter constat, cum ex iis, quae DRACIGER, Syndicus eorum, habet; tum ex VETERIS STATVTARII iuris reliquiis, qui uterque liber M SCT. habetur in DN. PRAES. litteraria suppellectili; quod olim *senatores lecti & destituti iudicio populi*, non senatus. Cuius auctoritas in hoc argumento est aevi iunioris.

6] *De Halensi*
in Ducatu
Sueviae.

ris. Iisdem moribus uixit quondam Sueviae respublica HALENSIS. Inqua *inferior senatus der äussere Rath*, populi nomine, elegit *superiorem den innern Rath*. Quod intelligitur ex WIDEMANNI & HEROLDI libris M SCTIS *annal. Halens.* quos offendi & legi ap. DN. PRAESID. in illius museo. Verum migrarunt haec iura post ad *senatum superiorem*.

DIFFERENTIA II.

Vnde senatores denominati fuerint?

Senatores Romanos a senio (a), & ab honore Patres (b), denominatos fuisse constat: Germaniae contra moribus nomine *der Rath - Manne* (c), *Raths - Herrn* (d), *Raths - Freunde*, *Raths - Leute*, *Raths - Glieder* (e), ueniunt, alicubi etiam a numeris adpellantur Germanici senatores, *die Herrn drey-*

dreyzehner; zwölfer; vierer, cetera, Dantisci omnes senatores audiunt consules. In gratiam Poloniae senatorum: ne his regni senatoribus uel nomine pares uiderentur. Quae omnia a iure Romano diuersa (f).

(a) Centum senatores quos constituebat Romulus veneranda commendabat canities. Ita enim canit *Romulus senes in senatum legit.*
OVIDIUS:

Nec nisi post ANNOS patuit tunc curia SEROS,

Nomen & AETATIS mite senatus habet.

Romulus hoc uidit selectaque corpora PATRES

Dixit; ad hos urbis summa relata nouae est.

V. CICERO *de senectute C. V. in fin.* ubi Cato de Scipione auo testatur, eum aetate prouectum nec excursione, nec saltu, nec eminus hastis, aut cominus gladiis fuisse usum, sed consilio, ratione, sententia, quae nisi essent in senibus, pergit, non summum consilium maiores nostri adpellassent *SENATVM* DIONYSIVS tamen L. II. c. 2. certo adfirmare non audet eos a senio fuisse denominatos. *Utrum uero, inquit, ob senectutem eorum, qui in consilium lecti uenerunt, an ob uirtutem hoc nomen habuerint, certo adfirmare non possum. Prisci enim uiros aetate & uirtute praestantes SENES adpellare solebant.* Id tamen ex his Halicarnassei uerbis, meo quidem iudicio, colligi potest; senatores ita uocatos fuisse, quia eis senum, siue propter aetatem, siue uirtutis praestantiam, dabatur nomen. Certam uero legibusque determinatam aetatem primis illis reipublicae temporibus iis, qui legebantur in senatum, praescriptam non fuisse, TA-

Primis reipublicae temporibus nulla lex annalis erat.

*Lex annalis
A. V. C.
DLXXIII.
lata.*

CITI & CICERONIS constat testimoniis. Ille enim L. XI. Annal. C. 22. *Apud maiores, inquit, uirtutis id praemium fuerat, cunctisque ciuibus, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne aetas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta consulatum & dictaturas inirent.* Hic uero Philippica V. dicit: *maiores nostri admodum antiqui LEGES ANNALES non habebant, quas multis post annis attulit ambitio, ut gradus essent petitionis inter aequales.* Legem uero annalem, de qua loquitur Cicero, primum A. V. C. DLXXIII. latam fuisse LIVIVS L. X. perhibet v. LIPSIVS de Magistr. Pop. Rom. C. 4. seqq. Sicuti hac autem lege omnibus magistratibus certam praescriptam fuisse aetatem intelligimus; ita de senatoribus testes sunt DIO CASSIVS L. LII. & PLVTARCHVS in uita Pompeii, non nisi XXV annos natum senatoriam obtinere potuisse dignitatem. TACITVS etiam mentionem facit aetatis senatoriae L. XV. Annal. c. 28. & L. IV. histor. c. 42. sed quia tempus lege definitum non indicat, ex DIONE & PLVTARCHO est explicandus v. MANVTIVS de LL. C. VI.

*Vnde senatores
patres de-
nominati.*

(b) Expresse enim LIVIVS L. I. C. 6. de senatoribus a Romulo constitutis: *Patres, ait, certe ab honore Patriciique progenies illorum adpellati* & HALICARNASSEVS L. II. c. 2. de Romulo scribit: *Illustres & potioris fortunae Patres uocauit; siue quod alios aetate anteirent, siue quod liberi illis essent, siue propter generis nobilitatem, siue propter haec omnia.* Reiicit etiam eorum sententiam, qui generis obscuritatem ciuitati obiciunt, & non ob memoratas causas, patricos hoc nomen accepisse aiunt, sed quod soli patrem ciere h. e. nominare possent. Audiamus, tamen quid PROPERTIVS de illustri senatorum genere sentiat:

Curia

*Curia, praetexto qua nunc nitet alta senatu,
Pellitos habuit rustica corda patres.*

V. ALBERICVS GENTILIS de *Armis Rom.* c. 2. qui
calculus adiicit PROPERTIO. Debet uero his Romu- *Iuris patro-*
li institutis ius patronatus originem, quod nemo melius *natus origo.*
descripsit HALICARNASSEO L. II. c. 2. cuius igitur
uerba hic adscribimus, & quidem idiomate latino:
Oportebat patricos suis clientibus ius interpretari & de eo re- *Officia Patro-*
spondere, cuius illi essent imperiti, & illorum, aequae absentium *norum.*
atque praesentium, curam gerere, facientes quicquid liberorum
caussa parentes facere solent, & in rationibus pecuniarum, & in
earum contractibus: & lites pro clientibus, iniuria adfectis, susci-
pere, si quis in ipso contractu detrimentum accepisset, & eorum
causas contra accusatores sustinere &, (ut paucis multa expe-
diam) oportebat eos clientibus tam a priuatis, quam a publicis
negotiis omnem quietem, qua maxime opus illis erat, praestare.
Oportebat uero uicissim ipsos clientes iuuare suos patronos in elo- *Officia clien-*
candis filiabus, si earum parentes essent inopes & ab hoste redi- *tum*
mere, si quis aut ipsorum, aut ex liberis eorum captus fuisset,
priuatarum quoque litium perditarum aestimationes & multas
publicas pecuniarias pro ipsis proprio aere dissoluere pecuniam,
non mutuo, sed referendae gratiae causa dantes, & in magistra-
tibus, honoribus aliisque publicis impensis sumtum participes
esse, non secus ac genere coniunctos. Commune autem utriusque *Communio*
erat, ut neque pium neque fas esset alteris alteros in iudiciis *utrorumque*
accusare, aut testimonium aduersum dicere, aut suffragium *officia.*
contrarium ferre, aut inter inimicos censeretur. Colonias et-
iam ciuitatesque uel amicas, uel bello deuictas suos Ro-
mae habuisse Patronos testatur c. l. u. quae SCHV-
BARTVS, uir doctissimus, de officio patronatus differit
de *Fatis Iurisp. Rom. exerc.* l. §. 16. 17. 18. ROSINVS &
DEMPSTERVS *Ant. Rom.* L. I. C. 17.

(c) Generali nomine Germanis senatores *Rath-* *Origo uocis*
manne uel *Rathsherrn* audiunt: unde uero orta sit de- *der Rath-*
Manna
nomi-

nominatione *der Rathmanne* indagare a scopo alienum non esse arbitror. Vocem *Rath* a *rathen* consilium dare, quia senatorum in eo potissimum consistit officium, ut ciuitates consilio adiuuent, descendere, omnibus notum est KNIPSCHILD *de iur. & priuileg. ciuit. imp. L. V. C. 1. n. 24.* Ea uero uox *Mann*, quae cum hac coniungitur, triplici sumitur significatu. Primo uulgari, ubi marem *einen Mann*, deinde feudali, ubi uasallum *einen Lehns-Mann* denotat V. DN. PRAES. *ad A. B. T. I. p. 83.* EIBEN. *Elect. Iur. Feud. c. 9. §. 4.* & tertio ciuili, ubi nomen muneris & officii inuoluit, qui demum significatus huius loci est. Germanis enim vocatur *ein Rathmann*, cui officii atque muneris iniungit ratio, ut consilio commodum atque utilitatem ciuitatis promoueat. Nomen etiam *der Ratlüde* senatoribus datum fuisse, ex priuilegio Gebhardi Querfurtenensis de A. 1357. apud DN. PRAESIDEM *in Reliquis MStorum T. I. p. 356.* discimus.

Origo uocis
der Rathsherrn,

(d) Notum est Germanos varias distinctasque nobilitatis constituisse classes, dominorum scilicet & seruorum, *der Edlen Herrn und Edlen Knechte*, quae latius deducere huius loci est. Ita ii etiam, quibus regimen in ciuitatibus fuit commissum, quia ceteros ciues, propter officii munerisque amplitudinem, longo interuallo post se relinquebant, interdum loco *Rath-Manne Rathsherrn, Herrn des Rathes*, ceteri uero ciues *Bürger* sensu uulgari fuere denominati. Compertum tamen habeo, primis temporibus nomen *der Herrn* non datum fuisse senatoribus LEHMANNVS *Chronico spirensi L. IV. c. 13.* *Im übrigen aber, inquit, hat der Rath niemahlen einige aus ihren Mittel HERRN genennet, auch so gar keinen Burgemeister, er sey denn ein geschlagener Ritter gewesen, sie haben sich auch selten des Rathes, sondern nur Bürger von Speyer genennet.* Quae caussa est quod adhuc hodie

hodie in multis ciuitatibus receptum sit, ut non uocentur *RATHS-HERREN*, sed *RATH-MANNE*. Pertinet huc exemplum quod de Argentinensibus retulit *KÖNIGSHOFEN C. 2. §. 194. p. 123. seq.* Cum enim ciuitatis eius deputati ad Henricum VII. uenissent, hic aegre tulit, quod dominorum titulum adscriberent senatoribus, uerba ipsa haec sunt: *Do schicketent die von Strosburg ire Botten zu den Künige, das er in ir friheit solte bestetigen. Do die Botten zu dem Künige kommt und sprechendt: VNSER HERREN von Strosburg hant uns zu euren Gnaden gesant, das ir inen ire Friheite bestetigendt, also uer vordern Hant geton. Do wolte in der Künig keine entwurte geben, weder zu Spire, noch zu Strosburg. Do furent die Botten dem Künige untze gen Kolmar. Do wurden sie underweiset von eine, der dem Künig heimelich was. Das si vor dem Künige nit soltent die von Strosburg IRE HERREN nennen. Also gient die Botten aber für den Künig und sprochent: Gnediger Herre, uer Burger und Diener von Strosburg hant uns zu uer Gnadengesendet, umb ihre Friheite zu bestetigen. Do sprach der Künig. Ich wuste nit was HERREN ir meinetent, do ir sprochent, ir werent der HERREN VON STROSBURG BOTTEN, aber sit ir nu sprechent ir sigent der minre Burgere, Botten von Strosburg, die kenne ich wol. Men sol uch thun das ir gefordert hant.*

(e) Ita audiunt senatores *Mitraths-Freunde, Raths-Raths-Freunde, Freunde*, in *STATVTIS MVLHVSANIS lib. I. art. 2.* ^{de &c.} Ibidem etiam *Raths-Verwandte*. Primum idem, quam collega: alterum idem, quam socius in senatu. Quandoque etiam *Raths-Glieder, ein Raths-Glied*, membrum senatus: *Raths-Personen*, cetera.

(f) Equidem consilii publici caussa instituit *Romulus* senatum, ut cum eo administraret rempublicam ^{Diuersus iuris Rom. & Germ. significatus in denominatione senatorum.} *HALICARNASSEVS L. II. c. 2.* Non tamen senatoribus dedit consiliariorum nomen, quod muneri eorum

C

atque

atque officio fuisset proprium, CICERO enim ad Herennium *L. IV. p. m. 31. senatus*, inquit, *officium est, consilio civitatem iuvare*. Et licet Icti eos interdum nominauerint Consiliarios *L. 22. ff. de Tut. & Cur. dat.*, hoc tamen nomen auctoritate publica iis non competebat. Germaniae uero moribus muneris atque officii ratio nomen dedit senatoribus, id quod *lit. c. d. & e.* probatum dedi.

DIFFERENTIA III.

Quinam senatores legi possunt.

Romano iure initio quidem *patricii* (a), & qui in eorum numerum allecti (b), senatores legi poterant, donec tandem *plebi* (c) etiam haec communicaretur dignitas: Germanico in quibusdam ciuitatibus receptum est, ut *patricii* (d), non uero *plebei*, sint senatores; cum in aliis contra, uel *promiscue* (e), uel *soli plebei* (f), ad munia senatoria admitantur.

Romano iure patricii erant senatores.

(a) Halicarnasseus enim *L. II. c. 2. Romulus*, inquit, *decreuit senatores creare, ut cum eo rempublicam administrarent, electis centum uiris ex ORDINE PATRICIO v. Differ. I. lit. a.* Non igitur nisi gentes patricias huius dignitatis participes fuisse constat. Voluit enim

enim Romulus eodem Halicarnasseo auctore, ut Patricii sacra curarent, & magistratus gererent & ius dicerent.

(b) Multas enim familias inter patricias relatas *Quaenam fa-*
 fuisse regum, consulum, censorum decretis *Differ. I. lit. a miliae inter*
seq. demonstratum dedi. Optime uero omnium descripsit *patricias al-*
 TACITVS, qua ratione familiae quaedam patriciis fue- *lectae.*
 rint adscriptae *L. XI. Annal. C. 25.* ubi, *iisdem*, inquit,
diebus in numerum patriciorum adsciuit Caesar (Claudius)
vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes
fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus
maiorum & L. Brutus minorum gentium adpellauerat, ex
haustis etiam, quas dictator Caesar lege Cassia [] & prin-*
ceps Augustus lege Senia [†] sublegere. Cum uero LIVIVS
L. I. c. 35. testis sit, Priscum eis, quos legerat, minorum gen-
 tium dedisse nomen, exinde concludo, omnes quos reges *Quaenam*
 post Romulum, consules, dictatores, censores inter pa- *gentes mino-*
 tricios retulerunt, hoc accepisse nomen. In quo sum eo *res fuerint.*
 fidentior, quia ipse Tacitus eos tantum maiorum gen-
 tium nominat, quos creauit Romulus, & hac ratio-
 ne nulla inter Tacitum & Liuium sit dissensio. Quod
 uero *lit. a* diximus, neminem nisi patricium senatoriam *Suetonius*
 obtinuisse dignitatem, dubium reddit SVETONIVS *in dixit Priscum*
uita Augusti c. 2. ea gens, [Octauia] inquit, a Tar- *octauiam gen-*
quinio Prisco rege inter Romanas gentes ALLECTA IN *tem in sena-*
SENATVM, mox a Seruio Tullio in Patricios traducta, *tum legisse.*
precedente tempore ad plebem se contulit. Quid enim
 aliud his uerbis innuit Suetonius, quam regum aevo
 plebeios in senatum fuisse lectos, licet nondum patri-
 ciorum numero essent adscripti? sed quis est, qui non
 uidet, Suetonium hic exceptionem constituisse a re-
 gula? Verum enim omnino est, iuris tantum fuisse

[*] SVETONIVS *in* „Caesare C. 4.

| [†] V. LIPSIVS *in not. ad h. l.*

legere in senatum patricios, sed ab hac regula recessisse interdum reges, atque plebeios etiam senatoria ornasse dignitate gentis Octaviae exemplo constat. Vt ideo mirari subeat, quare uiri ceteroquin doctissimi SIGONIVS *de iur. civil. Rom. L. II. c. 2.* PITISCVS *in comment. ad h. l. §. 2.* erroris incusent Suetonium, neque animaduertant, eum non regulam, sed exceptionem constituisse.

Quando summi honores plebeiis communicati.

(C) Cum insatiabilis patriciorum auaritia concitauerat plebem, ut L. Sicinio auctore secederet in montem sacrum, neque rediret in ciuitatem, donec ei magistratus, qui Tribuni plebis nomine ueniret & S. Sanctus esset, daretur LIVIVS *L. 2. c. 32.* Licet uero hi magistratus non statim honores adepti sint, euenit tamen, ut omnia tandem plebi cum patriciis fierent communia. Ita enim Tribunos militum consulari potestate ex patriciis & plebe creatos fuisse legimus apud LIVIVM *L. IV. c. 6.* Et DIONYSIVS *L. VII. c. 8.* inde primum, inquit, plebis potestas magnum habuit incrementum; at status optimatum multum pristinae dignitatis amisit, quod HOMINES PLEBEIOS IN SENATVM admisset & MAGISTRATVS ambire illis permisisset. V. LIPSIVS *de Magistr. P. R. c. III.* qui ex antiquitatum romanarum scriptoribus docte eruit, quo anno magistratuum curulium honorum sensim plebei facti fuerint participes. Postquam igitur demonstratum sit, plebeiis etiam patuisse curiam, operae pretium erit paucis interpretari *l. 12. §. 1. de senat.* ibi enim VLPIANVS, *senatores autem*, inquit, *accipiendum est eos, qui a patriciis & consulibus usque ad omnes illustres uiros descendunt: quia & his soli in senatu sententiam dicere possunt.* Patet uero ex Anastasii & Zenonis rescriptis *l. 5. C. de Praep. sacr. cub. & l. 3. pr. C. ubi senat.* Patricios, consules & ceteros, quibus

Interpretatur l. 12. §. 1. ff. de senat.

quibus competeat illustrium *δῆγμα*, deposita administra-
tione, ordini senatorio fuisse sociatos. Non illis igitur
tantum, qui lecti erant in senatum, sed iis etiam, qui in-
ter illustres habebantur, ius erat dicendi in senatu sen-
tentiam DVARENVS *Disp. Anniuers. L. II. C. I.* ALBE-
RICVS GENTILIS *ad L. I. Macbaeor. C. VI. §. 46.* Ce-
terum uerba legis 12. non Vlpiani, sed eorum
esse, qui composuerunt pandectas, putat DVARENVS c.
l. quia distinctio dignitatum inter illustres, spectabiles,
clarissimos & perfectissimos post Alexandri demum
tempora, sub quo uixit Vlpianus, introducta fuerit. Dis-
sentit tamen ALBERICVS GENTILIS c. l.

(d) Sunt enim multae Germaniae ciuitates, quae *Quaedam ci-
uitates certas
tantum fami-
lias in sena-
tum admit-
tunt.*
non indistincte omnes ciues ad senatoria munia admit-
tunt; sed certas tantum familias, quas patricias uocare
solent, & quae in senatum eligi possunt, aliae uero sunt
incapaces, *Geschlechter so Rathsfähig sind, oder nicht*
KNIPSCHILD *L. II. c. 8. n. 27.* Qui etiam *L. III. c. 3. n.*
35. perhibet, Augustae Vindelicorum Carolum V. mul-
tos de plebe & opificibus, qui turbulento rerum statu in
senatum allecti fuissent, repudiasse, summamque in re-
publica potestatem patriciis gentibus restituisse. De
Norimbergensibus res nota est. Ibi enim ne quidem
omnes patriciae gentes ad senatoriam dignitatem admit-
tuntur, & hinc nata est distinctio inter *rathsfähige und*
unrathsfähige Geschlechter V. KNIPSCHILD *C. 38. n. 41.*
& 42. Halae & Gemundae Sueuorum olim etiam no-
biles tenuisse rerum summam *lit. e.* demonstrabo.
Quemadmodum uero hoc ita se habet in ciuitatibus
imperialibus, ita etiam dantur municipales, quarum se-
natum adhuc hodie constituunt nobiles. Veniunt hoc
nomine in Ducatu Magdeburgico duae minores ciuita-
tes Stasfurth & Salza. Quae uero huius rei rationes sint,
facile

facile indagari potest. Notum est enim, neminem olim feudo inuestiri potuisse, nisi fuerit nobilis. Cum itaque salinae, quae ibi inveniuntur, quibusdam nobilibus, Archiepiscopi beneficio, darentur in feudum, quis quaeso meliori iure sibi vindicare potuisset regimen ciuitatis, quam illi, qui domini erant salinarum, unde uictum praesertim caperent earum ciuitatum incolae? Accedit quod DITMARVS MERSEB. L. I. & SIGEBERTVS GEMBLACENSIS ad a. 925 testes sint, Henricum Aucupem nonum quemque ex gregariis militibus, qui tunc temporis omnes erat nobiles, in ciuitates transmigrare iussisse, quibus regimen ciuitatum commissum fuisse quis dubitat?

In plerisque
ciuitatibus
patricii &
plebei sunt
senatores.

(e) In plerisque ciuitatibus imperialibus usu receptum est, ut non tantum patricii, sed plebei etiam ad munia senatoria admittantur. FRANCOFVRTHI equidem olim senatores tantum ex tribubus lectos fuisse, testatur PETREIVS in uita IOAN. FICHARDI Icti, quod tamen postea mutatum fuisse ex relatione ITTERI apud HERTIVM *de Spec. R. G. rebus p. earumque uar. nom. & fig. Opusc. T. II. p. 130. §. 23.* discimus, ita, ut hodie senatoriae dignitatis patricii aequae ac plebei sint participes. De VLMA testatur KNIPSCHILD L. III. C. 54. n. 27. quod ibi patricii & plebei senatores eligi possint. Argentinae senatus ex uiginti senatoribus plebeiis, & decem nobilibus constat v. *Diff. I. lit. i.* Et Lindauiae uigore caesareae ordinationis prouisum esse adfirmat KNIPSCHILD L. II. c. 8. n. 89. ut duae senatus partes ex primatibus *aus den Zünfften*, & reliqua pars tertia ex ceteris ciuibus constitui debeat. Ita etiam Mülhusae octo ex patriciorum numero, *aus denen Geschlechtern* & octo ex tribubus *aus denen Zünfften und Handwerckern* eliguntur senatores *Willkühr der Stadt Muhlhausen* L. I. Art. 4. §. 1.

(f)

(†) Olim HALAE Sueuorum nobiles summam rerum tenebant, ita tamen, ut ciues senatum quendam inferioriorem *den Aeusern-Rath* constituerent. Exactis uero deinde nobilibus, urbis regimen relictum est ciuibus & lege statutum, ut nobiles non gerere possint munera senatoria V. DN. PRAESES *de rebus Halens. c. 3. §. 1.* Idem quoque, quod de Hala dixi, adfirmat KNIPSCHILD *de GEMVND A. c. l. c. 17.* Postquam uero ibi etiam inter nobiles & praecipuas ordinis plebei families orirentur discordiae, 1248 summa rerum peruenit ad populum, qui suo sibi arbitrato idoneos legit senatores *conf. LEHMANN Chr. Spir. L. IV. c. 11.*

Halae & Gemundae Sueu. soli plebei senatores.

DIFFERENTIA IV.

Apud Romanos, qui Romae erant, uocabantur senatores, qui uero in Municipiis, decuriones, quod apud Germanos secus.

Superbiebant Romani *senatorum* titulo (a), neque aliud magistratibus municipalibus, quam *decurionum* concedebant nomen (b): Apud Germanos contra tanti fastigii non est senatorum dignitas (c), quin etiam minorum ciuitatum magistratus hoc nomen usurpent (d).

(a) Ex iis quae a nobis dicta memorataque sunt, adparet, quanta senatores eminuerint dignitate, in primis liberae reipublicae temporibus; summum enim senatus

Senatorum dignitas apud Romanos.

con-

constituebat consilium. Quapropter etiam LIVIVS L. IX. c. 17. cum, quinam euentus romanis rebus futurus fuisset, si cum Alexandro bellum gerere debuissent, disputat, tandem, *victus fuisset*, inquit, *consilio iuuenis unius, ne singulos nominem, senatus ille, quem, qui ex regibus constare dixerit, unus ueram speciem Romani senatus cepit?* Et CICERO oration. pro domo: *summum, ait, & populi Romani populorumque & gentium omnium ac regum consilium senatus.* Moris ideo erat, ut bello deuictae gentes ex patrum numero sibi eligerent patronos v. *Differ. II. lit. c.* Hinc etiam CICERO L. I. officior. dicit: *in quo tantopere apud nostros iustitia culta est, ut ii, qui ciuitates, aut nationes bello deuictas in fidem recepissent, earum patroni essent more maiorum.* Licet uero, postea, cum rerum potiti essent imperatores, aliam senatus auctoritas induerit faciem atque multum fuerit imminuta; passim tamen in iure nostro l. 2. ad *Scum Vellei.* senatorius ordo uocatur amplissimus & l. 8. C. de *Dignit.* fatetur IULIANVS imperator, se ordinis senatorii esse, & Arcadius atque Honorius, senatores partem corporis sui adpellant l. 5. C. ad L. Iul. *Maiest.* v. DN. PRAESES in *Comment. ad A. B. T. II. Tit. XXIV. §. 2.*

De ducurionum origine & potestate.

(b) De Decurionum origine agit Pomponius l. 239. §. 5. de V. S. ubi: *Decuriones, ait, quidam dictos aiunt ex eo, quod initio cum coloniae deducerentur, decima pars eorum, qui conscriberentur, consilii publici causa conscribi solita sit.* v. SIGONIVS de *Antiq. iure Ital.* L. II. C. 8. & 9. Coloniae itaque atque municipia, de quorum differentia v. GELLIVS L. XVI. c. 13. PANVINIVS de *imperio Rom.* p. 92. 93. suos habebant magistratus, qui Decuriones uocabantur GOEDDAEVS ad l. 18. n. 7. de V. S. ALBERICVS GENTILIS ad l. 239. §. 5. de V. S. Licet uero me non fugiat, decuriones l. 33. C. de *Decur.* suae curiae senatores nominari, hoc tamen non libero reipublicae statu, ubi tanta erat senatus romani auctoritas, ut eum regum confessum uocauerit

LIVIVS

LIVIVS, sed imperatorum Gratiani & Theodosii aevo factum fuit, quidquod ipsi imperatores adhuc dubitauerint, an eis hoc nomen competat & propterea addiderint: *si ita dici oportet*. TACITVS etiam *L. XIII. c. 48. Iisdem consulibus*, inquit, *audita Puteolanorum legationes, quas diuersas [senatorius] ordo plebesque ad senatum miserant.* Dubium uero adhuc est, an non delendum sit illud τὸ senatorius, cum multi codices eam non agnoscant lectionem, praesertim cum ipsi TACITO *L. II. hist. c. 52.* ordo Mutinensis idem sit, quod decuriones Mutinenses v. GRONOVIVS ad *c. 48. n. 3.* Et si id etiam admittamus, eo tamen iterum tempore dedit iis Tacitus hoc nomen, quo senatui Romano uix umbra pristinae libertatis supererat.

(c) Si enim ciuitatum Germaniae senatores cum Romanis conferimus, tanti fastigii senatorum munus in Germania non esse, facile animaduertimus. Romanus enim senatus non unius ciuitatis, sed uniuersae Italiae multorumque regnorum tenebat regimen, ut propterea CICERO *Orat. pro domo*, eum summum & populi romani populorumque & gentium omnium ac regum, non immerito, adpellauerit consilium. Contra senatum, quos habent Germaniae ciuitates, intra angustum saepe terrae spatium, imo ordinario iure intra urbis pomoeria, continetur potestas. Neque eam tenent, nisi ex priuilegiis atque perpetua commissione caesarea. Quidquod multae adhuc sint ciuitates, in quibus praefecti & aduocati iurisdictionem criminalem *den Blut-Bann* exerceant, eadem destituto senatu.

(d) Res in uulgus nota est, minorum ciuitates & oppidulorum magistratus senatorum usurpare titulos, adeo, ut infimae conditionis homines, pistores, sartores, sellularii, senatorum adfectent uerba. Quae apud

Apud Germanos tanta non est senatorum dignitas.

Minorum ciuitatum magistratus senatorum titulos usurpant.

Romanos cum tanta potentia atque auctoritate fuerunt
coniuncti V. DN. PRAESES *Comment. ad A. B. Tom.*
I. p. 85.

DIFFERENTIA V.

*Senatusconsulta vim legis ex adprobatione populi
habebant.*

Romano iure *Senatusconsulta*,
magistratu maiore rogante (a), aut
per discessionem (b), aut per singulo-
rum sententias exquisitas (c), condi-
ta fuisse legimus, vim tamen legis non
habebant, nisi a populo fuissent ad-
probata (d): Germanico uero ciuita-
tum imperialium senatus, vi superiori-
tatis territorialis, sibi ipsi *statuta* con-
dit (e), neque necessarius est Caesaris
consensus. Municipalium contra *sta-
tuta* non ualent (f), nisi eis accedat
principis confirmatio (g).

*Maior magi-
stratus roga-
bat Scitum.*

(a) Clarus in ea re est GELLIVS *L. XIV. c. VII.*
Varrone enim teste, nemini, praeter dictatorem, con-
sulem, praetorem, Tribunum plebis, interregem, prae-
fectum urbi, ius fuisse facere Scitum, probat. Quoties
uero usu ueniebat, ut omnes isti magistratus eodem
tempore Romae essent, tum, quo supra ordine scripti
sunt, qui eorum prior aliis erat, ei potissimum senatus

con-

consulendi ius fuit. Et hoc quidem ita iure ordinario obtinebat; extraordinario uero, eodem Gellio auctore, tribuni quoque militares, qui pro consulibus erant, item decemuii, quibus imperium consulare tum erat, item triumuii, reipublicae constituendae causa creati, ius consulendi senatum habebant. Is itaque, qui ex his magistratibus prior erat, rogabat sententias.

(b) Magistratus enim, qui de re aliqua retulerat ad senatum, iubebat ut diceret praeco: *Qui hoc censetis illuc transite*, qui alia omnia in hanc partem v. PLINIVS L. VIII. epist. 14. In quam igitur partem maior transierat numerus, eius obtinebat sententia v. BRISSONIVS de Form. P. R. c. 11. p. 183. seqq. HOTOMANNVS de Scis c. 6. PITISCVS in Comment. ad Suetonium in Tib. c. 31. §. 8.

Quomodo fiebat Scitum per discessionem.

(c) Cum res dubia uideretur, singulorum exquirebantur sententiae: Ordo autem rogandi fuit uarius. Alias primus rogabatur, qui a censoribus princeps in senatum lectus fuerat, alias qui designati consules erant. Deinde etiam quidam e consulibus, studio aut necessitudine aliqua adducti, quem iis uisum erat, honoris gratia interdum extra ordinem rogabant; Obseruatum tamen tunc fuit, ne quis quenquam extra ordinem ex alio, quam ex consulari loco, sententiam primum rogaret v. GELLIVS L. IV. c. 10. & L. XIV. c. 7. Testatur quoque CICERO Philippica V. moris fuisse, ut consules designati primo loco dicerent sententiam. Sed qui ordo, inquit, in sententiis rogandis seruari solet, eundem tenebo in uiris fortibus honorandis, a Bruto igitur, CONSVLE DESIGNATO, more maiorum capiamus exordium. Extra ordinem tamen ex gratia rogatos nonnullos, alios ob sanguinis uinculum GELLIVS c. C. 10. Caesaris exemplo confirmat SVETONIUS in Caesar. c. 21. qui etiam

Quomodo Scitum per singulorum sententias exquiritur factum.

addit, esse consuetudinem, ut quem ordinem interrogandi sententias, consul Kalendis Ianuariis instituisset, eum toto anno seruaret. Augustus deinde sententias non more atque ordine rogauit, sed prout libuisset perrogauit, ut perinde quisque animum intenderet ac si censendum magis, quam assentiendum esset.

Sc̃ta ratihabebat populus.

(d) Mos erat apud Romanos, ut, antequam plebs de aliqua re iuberet, Sc̃ta praeirent. Cuius rei testis est HALICARNASSEVS L. VII. c. 5. Cum enim Minucius consul ad Tribunos plebis uerba faceret inter alia, *potestis autem, inquit, & uos ipsi esse testes, ex quo haec urbs a maioribus nostris est condita, semper hunc honorem senatui habitum & nunquam plebem de ulla re absque praecedente Sc̃to iudicasse, neque quidquam suis suffragiis decreuisse, non solum nunc, sed ne sub regibus quidem.* Non

Quando erat locus Sc̃tis.

tamen locus erat Sc̃tis, nisi ubi deficerent leges, neque uim legum habebant, nisi accederent populi suffragia, id quod iterum testatur Minucius consul c. l. his uerbis: *De quibus rebus nullae extant leges latae, in illis locus est uestris Sc̃tis & POPULI SVFFRAGIIS.* Quemadmo-

Quaenam impediebant Sc̃tum in ipso senatu?

dum itaque, quando populus ratihabere nollet Sc̃ta, legis etiam ualore destituerentur; ita etiam in ipso Senatus consessu multa poterant obstare, quo minus conderetur Sc̃tum. Intercedendi enim potestatem, quo minus fieret Sc̃tum, datam fuisse Tribunis plebis & iis, qui eadem potestate, qua ii, qui Sc̃tum facere uolebant maioreque essent, ex GELLII L. XIV. c. 7. constat. Neque iustum erat, nisi in templo factum, id quod etiam obtinebat, quando ante exortum, uel post occasum solis conditum fuisset GELLIVS c. l. Certum etiam numerum necessarium fuisse, cum fieri deberet Sc̃tum & cuilibet senatori licuisse dicere consuli: *numera senatum*, quando impedimento esse uolebat, quo minus conderetur Sc̃tum, constat

constat v. HOTOMANNVS *de senatu & Sc̃is* L. II. c. 7. & 9. qui id DIONIS LIVIIQUE testimoniis probat. Postquam uero rerum summa peruenisset ad principes *Desiit populi ratihabitio.* populi ratihabitio non amplius erat necessaria, sed comitia e campo ad patres transferebantur. Cuius rei causam fuisse scribit Pomponius l. 2. §. 9. *de O. I.* quia difficile plebs conueniri coeperit, populus certe multo minus, in tanta turba hominum, necessitatem ipsam deduxisse ad senatum reipublicae curam. Sed hanc, quam adducit Pomponius, ueram non fuisse causam, sed astutiam principum, qui, ut dissimularent imperium, oratione res, quas fieri, aut Sc̃to confirmari uolebant, in senatu proponebant, diu animaduertunt Icti clarissimi HOTOMANNVS *de senatu & Sc̃is* L. II. c. 2. RITTERSHVSIUS *in comment. ad I. de iure nat. G. & C.* §. 4. HVBERS *in Praelect. ad I. alique.* Equidem Caesar non omnem sibi & senatui statim adscripsit potestatem, sed cum populo eam diuisit SVETONIUS C. 41. & Augustus comitiorum ius reduxit SVETONIUS c. 40. Tiberius tamen ius omne sibi & senatui sumsit, plebe exclusa TACITVS L. I. *Annal. c. 15.*, tum primum, inquit, ex CAMPO comitia ad PATRES translata sunt. Nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tribuum fiebant, neque populus ademtum ius quaestus est, nisi inani rumore v. LIPSIVS *in excurs. ad Tacitum.* L. I. lit. E. *explicatur l. 2. §. 9. de O. I.*

(e) Cum enim ciuitates imperiales ex Caesarum priuilegiis eorumque perpetua commissione, ius superioritatis territorialis teneant v. KNIPSCHILD L. II. c. 5. HERTIVS *de special. rerump. Germ. sect. I.* §. 6. ius condendi statuta & leges uero ad superioritatem territorialem pertineat GAILIVS *de arrestis* c. 7. n. 14. ZIEGLER *de iurib. Maies.* L. I. c. 5. §. 19. dubium non est, quin

sibi met ipsis condere possint statuta v. KNIPSCHILD c. l. L. II. c. 10. n. 5. *Vsus Modernus* STRYCKIANVS lib. L. Tit. 9. §. 1. Quae nunc uerbo, ob matutinitemporis rationem, *Morgen-Sprache*, nunc *Wilkühr* nominant. Pro diuerso autem ciuitatum statu, uel solus magistratus condit statuta, uel populus concurrit KNIPSCHILD c. l. n. 21. Inde *Rath-und Bürger-Schluß* Hamburgi. Id tamen silentio praeteriri non debet, non posse ciuitates imperiales ea, quae disponunt Recessus & sanctiones imperii, suis tollere statutis, quia, quod uniuerso imperio placuit, & legis uigorem ab eo accepit, id non, nisi omnium suffragiis, iterum abrogari posse existimo MYLERS de stat. imper. c. 39. §. 5.

Quare Caesaris consensus non necessarius.

(f) Caesaris consensus non est necessarius. Cum enim potestas condendi leges & statuta, pars sit superioritatis territorialis ZIEGLER c. l. haec uero ciuitatibus ex perpetua commissione caesarea tradita sit atque concessa, non uideo, quare consensus caesaris accedere debeat KNIPSCHILD c. l. n. 83, ceterique ab eo citati, qui tamen consultius facere existimat ciuitates imperiales, si eorum statutis accedat caesaris confirmatio c. l. n. 85. quia tunc ab omnibus pro lege sint accipienda, neque sub examen a quoquam uocanda. Et hoc etiam in quibusdam imperii ciuitatibus usu receptum esse, compertum habeo.

Municipalium ciuitatum statuta corroborat principis consensus.

(g) Equidem KNIPSCHILD c. l. n. 83, HEIGIUS P. I. qu. 23. n. 30. aliique multi in ea sunt opinione, statuta sine principis consensu condere posse ciuitates municipales, quia concessa iurisdictione, ea quoque concessa uideantur, sine quibus ea exerceri nequeat l. 2. ff. de iurisdic. Verum enim uero, cum exercitium iurisdictionis a principe concessae, legibus conformare iisque morem gerere debeant, necessarius est principis

pis consensus eiusque ratihabitio, si forte ciuitates sta-
 tuta condunt, quae uim legis in ciuitate habere debent,
 quam a nemine, nisi illo, cuius est ferre leges, conse-
 qui possunt ZIEGLER *de Iur. Majest. L. I. c. 3. §. 16. sqq.*
 CAPZOVIVS *in Processu T. II. Art. 2. n. 198.* Non tamen
 nego, priuilegia a principe impetrare posse ciuitates,
 ut statuta sine eius consensu ualeant *Vsus Moderus c. l. §. I.*
 quo tamen ipso in antecessum ea confirmauit princeps,
conf. dissert. de nat. statut. quae in ciuit. prouinc. condun-
tur eorumque obligandi principiis, illustri BOEHMERO
Praeside hoc anno habita. In Ducatu Magdeburgico *In Ducatu*
 nulla statuta ualent, nisi accedat Potentissimi REGIS *Magdeburgi-*
 confirmatio, ita enim in O. P. *de a. 1688. cautum C. 15. §. 1.*
Einer ieden Obrigkeit in denen Städten soll frey stehen, hier-
nechst mit Zuziehung der Viertel, oder Rottmeister aus der Bür-
gerschafft Statuta und Willkühren zu verfassen, doch sollen sel-
bige ohne VNSERE GNAEDIGSTE CONFIRMATION
von keiner Krafft und Verbindlichkeit seyn. Id quod etiam
 olim in ciuitate Halensi, patria mea, semper obtinuit,
 neque statuta uim obligandi habuerunt, nisi ex adpro-
 batione Archiepiscopi. Ita enim in ordinatione ERNE-
 STI de A. 1479. dispositum: *Es soll auch die Willkühr in un-*
ser Stadt Halle, die wir ihnen zu gelassen und BESTETTI-
GET HABEN, in Vorkündigung eines neuen Raths, öffent-
lich vor den Volcke gelesen werden, auf daß sich niemand mit
Unwissenheit zu entschuldigen habe, und unser Volck in unser
Stadt Halle desto einrechtiger und friedlicher geleben möge. Et
 in confirmatione der Willkühr de a. 1482. inter alia statuit ER-
 NESTVS *das wir demnach die Gesetze und Willkühr die uns der*
genandte Rath unser Stadt Halla in Schriffen überantwortet, die
sie bedüncket hat, um deroselben unser Stadt nothdürfftig und
für ein gemeines Bestes dienende sein, vleissig übersehen, nothdürff-
tig betrachtet, und mit wohlbedachten Muthe und zeitigen Rathe
unser Rätthe heimlichen und lieben getreuen, und sonderlich un-
sern besondern lieben andächtigen des Würdigen und Ehrhöfftig-
gen

gen Dechandes und Capittels unser Kirchen, und mit ihren Wissen, Willen und Volwort solche Gesetze und Wilkühr zu VORBESSERN und zu erneüende, GESATZ, GEORDNET und GESCHICKT haben.

DIFFERENTIA VI.

Quis ab officio remouere possit senatores?

Romano iure *indignos* senatu mouebant *censores* (a): Germanico ciuitates quidem imperiales, ex iusta legibusque probata caussa, officio exuunt *senatores* (b); In municipalibus uero principis est remouere *senatores* (c).

Censores senatu mouebant indignos.

(a) Quemadmodum enim datum erat censoribus legere senatum v. *Differ. I. lit. d.* ita etiam senatu mouere indignos eis erat concessum. Si igitur quis indignus senatorio loco uidebatur, morum praefecti praeterire eum, & sic eiicere solebant e senatu v. *FESTVS in uoce praeteriti & LIVIVS L. XXVII. c. 13. inde alius lectus*, inquit, *senatus*, OCTO PRAETERITIS, inter quos *L. Coecilius Metellus* erat. Praeterea etiam saepius senatu motis adscribebant NOTAS, cuius rei testis est *LIVIVS L. 39. C. 42.* his uerbis: *Censores M. Porcius & Lucius Valerius metu mixta expectatione senatum legerunt: Septem MOVERUNT SENATV ex quibus unum insignem, & nobilitate & honoribus, L. Quintium Flaminium Consularem. Patrum memoria institutum fertur, ut censores motis e senatu adscriberent NOTAS. Catonis & aliae quidem acerbae orationes extant in eos, quos aut senatorio loco mouit, aut equos ademit.* Variarum uero causarum

Quibus ex

causae erant, quae mouebant censores, ut uel praeterirent uel notarent senatores. Primo enim nemo, nisi haberet censum Octingentorum millium HS., quem postea ampliauit Augustus, ac pro octingentorum millium summa, duodecies HS. taxauit suppleuitque non habentibus *SVETONIUS in Aug. c. 41.* senatoris fungi poterat officio. Hinc etiam *TACITVS L. XII. Annal. c. 52.* *Laudati dehinc, inquit, oratione principis, qui ob angustias familiares ordine senatorio sponte cederent, MOTIQUE, qui remanendo impudicitiam paupertati adicerent.* Deinde, quia censores moribus omnium ciuium erant praefecti, etiam auaritia, libido aliaque uitia in causa erant, quare his deditos, ut indignos, e senatu eiicerent senatores. De L. Flaminio apud *CICERONEM Cato L. de senectute p. m. 1313.* *Inuitus quidem feci, inquit, ut fortissimi uiri T. Flaminini fratrem L. Flaminium e senatu eiicerem, septem annis postquam consul fuisset, sed NOTANDAM putauit LIBIDINEM V. HOTOMANNVS de magistr. Rom. p. 1865. Thes. Ant. Rom. Graec.* Ne uero censores ex inuidia, uel aliis forte iniustis causis ducti, quod interdum factum fuisse constat, senatu mouere possent senatores, lege Clodia cautum fuisse legimus, ne quem censores in senatu legendo praeterirent, neue qua ignominia adficerent, nisi qui apud eos accusatus & utriusque censoris sententia damnatus esset *V. ANT. AVGVSTINI ad hanc L. c. l. p. 1189.*

causis mouebantur senatori.

Legis Clodiae dispositio.

(b) Cum enim ciuitates imperiales superioritatis territorialis iura exerceant, dubium non est, quin remotio senatorum aliorumque magistratuum his iuribus sit accensenda *HERTIUS de superior. territ. §. 37. ZIEGLER de iur. Maiest. L. I. c. 29. §. 7.* Sicuti uero imperialium ciuitatum senatus ex norma legum tractare debet rem-

Ciuitates imperiales uel superior. territ. remouent senatores.

*Causae quare
remoueri pos-
sint senatores.*

*Caecus non
potest remo-
ueri.*

publicam atque iis est adstrictus, facile intelligimus, non eum ex arbitrio exuere posse officio senatores HERTIVS c. l. Vt uero uideant ciues ex legum praescripto earumque norma senatu moueri indignos, quod nostratibus dicitur: *Einen das Raths Küssen nach hause senden*, DIETHERR *Cont. Thes. Besold. lit. R. n. 5.* causae cognitio praecedere debet CARPZOVIVS P. II. Dec. 183. n. 8. 9. Et si forte dein de legibus incidat dubitatio, uel earum uim eludere conentur potentiores, cognitionem ad summa imperii iudicia deferri posse, atque his ius esse, de iis cognoscere, infinitis constat exemplis v. HERTIVS c. l. Ad causas autem quod attinet propter quas officio exui possunt senatores, dubium non est, quin eo sint indigni, qui crimen, quod meretur infamiae notam, commiserunt KNIPSCHILD L. II. c. 8. n. 167. Deinde huc etiam referunt Dd. alias causas v. g. si senator turpibus lucris & uilissimis artibus occupari coeperit, uel reuelet arcana senatus, uel nimium sit negligens & reipublicae existat inutilis KNIPSCHILD c. l. n. 168. seqq. In Ord. P. Ducatus Magdeburgici de a. 1688. §. 14. inter alias remotionis causas, haec etiam adiicitur, si quis non quotannis gestae administrationis reddat rationes. Sed quaeritur; an coecus senator ab officio remoueri possit? Videtur equidem eum esse remouendum, quia muneri in iudicando superesse nequeat, cum l. 2. & 3. c. de sentent. ex peric. recit. iudex sententiam partibus praelegere debeat v. BACHV. ad Tr. Vol. I. D. 8. th. 2. lit. B. sed cum ea, quam senator ex officio tulit, sententia, uel per adseffores, uel per secretarium iudicii in scripturam redacta, partibus praelegi possit, omnis ratio dubitandi cessat B. STRYCKIUS diff. 2. de iur. sens. c. 4. n. 7. & Usu Moderno de iudic. §. 7. Decisionem igitur Vlpiani l. 5. §. 1. ff. de postul. ubi ita quamuis,
autem

autem, inquit, coecus pro alio postulare non possit, tamen & SENATORIVM ORDINEM retinet & iudicandi officio fungetur, hodie in foro nostro sequimur.

(c) Superioritatis territorialis iura in ciuitatibus municipalibus nemini nisi principi competunt, & hinc etiam huius est, ea exercere, quae ab iis dependent. Quod cum ita sit, nemo municipalibus ciuitatibus ius destituendi senatores poterit vindicare. Sicuti enim principis arbitrio & uoluntati relictum est, uelint confirmare eos, quos ciuitatis senatus sibi eligit senatores, ZIEGLER *de iur. Maiest. L. l. c. 29. §. 3. 4.* ita etiam postquam eorum electionem confirmauit princeps, a nemine, nisi ab ipso etiam ui summae potestatis officio iterum exui possunt ZIEGLER *c. l. §. 7.* Consistit uero in principis arbitrio, an ipse uelit cognoscere, an uero, more in iudiciis recepto, ad collegia iuridica, ad dicendam sententiam, quae tamen ab ipso confirmanda est, *acta* transmittere. Et hoc etiam per O. P. Ducatus Magdeburgici de a. 1688. statutum §. 7. his uerbis: *Niemand soll des Rath Stuhls entsetzet werden, er sey denn eines criminis famosi, nachdem er vorher auf gebührendes Ansuchen mit seiner Detension nothdurfftig gehæret worden, überführet und durch eingehohletes RECHTLICHES ERKENNTNIS verurtheilet.*

*In municipa-
libus princeps
destituit sena-
tores.*

DIFFERENTIA VII.

De foro domicilii Senatorum.

Iure Romano non solum *Senatores* in urbe *Roma*, sed etiam unde erant oriundi (a), *forum domicilii* habebant:

bant: Germanico contra ibi *habent domicilium*, ubi senatorum munus gerunt & rerum suarum sedem (b) fixerunt.

*Qua ratione
apud Roma-
nos forum do-
micilii consti-
tutum sit.*

(a) Notum enim est municipiis ius ciuitatis romanae, uel honoris tantum causa, ut muneris honorarii cum populo romano essent participes, & in legione ut ciues romani, non in auxiliis, ut focii, militarent, non uero ut ferrent suffragia, neque magistratuum obirent munera GELLIVS *L. XVI. c. 13.* uel cum suffragii latione, etiam honores Romae caperent amplissimos, datum fuisse, late probat SIGONIVS *de Antiq. Iure Ital. L. II. c. 7.* Qui ex his itaque municipiis erant oriundi, Romae omnia cum populo romano habebant communia, domicilii iure excepto, quod uero, cum sedem rerum Romae collocassent, etiam consequi poterant, ut itaque duas haberent patrias, unam NATVRAE alteram IVRIS, id quod CICERO *de LL.* clarissime his uerbis adfirmat: *Ego omnibus municipibus duas esse censeo patrias, unam NATVRAE, alteram IVRIS. Ut ille Cato cum esset Tusculi natus, in populi Romani ciuitatem susceptus, ita cum ortu Tusculanus esset, ciuitate Romanus, habuit alteram loci Patriam, alteram iuris* V. SIGONIVS *c. l.* Licet itaque Romae aliquis domicilium esset consecutus, non tamen propterea amittebat forum originis, quod iure romano immutabile erat *l. 4. & l. 5. C. de Munic.* adeo, ut, licet quis alibi larem rerumque ac fortunarum omnium summam constituisset *l. 7. C. de iecol.* id tamen retineat, neque eo ipso possit amittere *l. 22. §. 2. ff. ad Municip. l. 11. ff. de senat.* sed in utraque ciuita-

ciuitate muneribus fungi teneatur *l. 1. c. de municip. l. 15. §. 3. ad munic.* nisi quod senatoribus romanis & eorum liberis nepotibusque priuilegium datum sit, ut quidem municipes esse desinant, quantum ad munera, quantum uero ad honorem & dignitatem, retineant forum originis *l. 22. §. 5. l. 23. ff. ad munic.* Quapropter etiam Paulus *l. 11. ff. de senat.* *senatores, inquit, licet in urbe domicilium habere uideantur, tamen & ibi, unde oriundi sunt, habere domicilium intelliguntur: quia dignitas domicilii adiectionem potius dedisse, quam permutasse uidetur.* Multum uero lucis capit haec Pauli lex ex Ciceronis uerbis, quae modo adduxi, ubi duas iis, qui in ciuitatem romanam erant recepti, & ad summos Romae adspirabant honores, adscribit patrias. Et hinc etiam *l. 2. c. ubi senat.* dispositum, senatores in causis pecuniariis tam in urbe, quam etiam in prouinciis, ubi **LAREM** fouent, uel ubi maiorem bonorum partem possident, & assidue uersantur, respondere debere **V. SCHILTER Exerc. V. ad ff. §. 4.**

(b) Germanico iure certum satis est atque euictum, ibi quemque domicilii forum nancisci, ubi rerum atque fortunarum suarum figit sedem, & forum originis amittitur, quando alibi nouum domicilium constituitur **GAILIVS L. 11. O. 36. n. 6. HAHNIUS ad WESNB. de iudiciis n. 16. SCHILTER Exerc. XIII. §. 24.** Quod si itaque peregrinus forte in aliqua ciuitate, licet sint nonnullae in Germania ciuitates, & eae in primis quae forma reguntur Aristocratica, quae ad honores & munera non admittunt peregrinos, **KNIPSCHILD de ciuit. imper. L. 1. c. 8. n. 50.** senatoriae admouetur dignitati, dubium non est, quin, cum eo ipso in ista ciuitate rerum suarum constituat sedem, ibi etiam adquirat domicilii forum **HAHNIUS c. l. p. 289. 4. Deuariis do-**

*Germanico
iure acquisito
foro domicilii
forum originis
amittitur.*

micilium constituendi modis, de quibus differere nonnulla huius loci non est v. HYBERVS in *Praelect.* n. 39. *seqq.* HAHNIUS c. l. B. STRYKIVS V. M. de iudiciis §. 17. *seqq.* STRVVIVS *Exerc.* IX. §. 20. *seqq.* *aliique.* Olim enim *forum originis* in Germaniae prouinciis pariter mansisse nihilominus, DN. PRAES. docuit ad AB. tom. 2. tit. 17.

DIFFERENTIA VIII.

Senatores Iure Romano nobilitabant uxores, quod Germanico secus.

Romano iure *feminis* dignitatem clarissimam *mariti* (a) tribuebant, neque hanc retinebant *inferiori* nuptae (b), nisi principis priuilegio (c): in mores contra Germaniae iuit, maritos non nobilitare *uxores* (d), neque has, cum nupserint *ignobili*, amittere facile nobilitatis iura (e).

Mariti nobilitabant uxores.

(a) Clarus hic est l. 8. ff. de *senat.* Paulus, cum *feminis*, inquit, *dignitatem clarissimam mariti tribuunt* & Arcadius l. 13. C. de *dignit.* disponit; *mulieres honore maritorum erigimus*, *GENERE NOBILITAMVS.* Haec uero de prisco romanorum iure non esse accipienda, quilibet intelligit. Legibus enim XII. Tabul. statutum fuisse, ne patribus connubium sit cum plebeiis auctoritate DIONYSII & LIVII scribimus. Cum igitur Patres Patriciorum filias ducerent in matrimonium, iis non primum conferebant nobilitatis iura, sed dignitatem

tem solum, & honorem augebant. Deinde uero istam legem prorsus sublatam fuisse eruditissime euoluit D^N. PRAESES in *dissert. de dignitate uxoris vom Kunckel-Adel p. II. lit. e.* ut ideo hic eo breuior esse possim, cum quae Dd. de hac materia confuse disputant, in clarissima luce constituerit.

(b) Id quod *l. 8. ff. eod.* dispositum est: *Tam diu Nobilis femina igitur clarissima femina erit, quamdiu senatori nupta est, na cum nubit uel clarissimo: aut separata ab eo, alii inferioris dignitatis plebeio amittit nobilitatem, non nupsit.* Quam primum enim nubit plebeio, per *tem,* nuptias efficitur plebeia *l. 1. § 13. C. de dignit.* Illustre *quod Virginiae* exemplum de VIRGINIA memoriae prodidit LIVIVS *exemplo probatur.* *L. IV. c. 23.* dum, *Virginiam,* inquit, *Auli filiam patri-* *ciam* PLEBEIO NVPTAM *Volumnio Consuli, Matro-* *nae quod e* PATRIBVS *enupsisset, sacris arcuerant.* Post Canuleii tribuni plebis rogationem enim connubia patrum & plebis facta fuisse communia testatur LIVIVS *L. IV. c. 6.* Ut igitur cum patricius duceret plebeiam, haec nobilis efficeretur, contra uero cum patricia nupsisset plebeio, haec perderet *δῆγμα* suae nobilitatis. Me autem recte hic subducere rationes, is facile intelligit, qui paulo accuratius Virginiae considerat exemplum. Nupta haec erat consuli, sed plebeio, amittebat patriciam dignitatem, quia maritus ex plebeiorum classe erat oriundus. Neque sequitur, quia Virginiam *d. l.* LIVIVS adfirmat, gloriatam, se uiri honorumue eius ac rerum gestarum non poenitere, ergo retinuit patriciae nobilitatis praerogatiuam. Et sane pudicitiae plebeiae aram non exstruxisset Virginia, nisi plebeiorum numero nunc fuisset adscripta. Quod uero *Contraria* contraria quibusdam arrideat sententia, eius rei hanc *sententia recte* esse causam arbitror, quia animaduenterunt, eos, qui *citar.* ex plebe magistratus maiores gesserant, imaginum ius fuisse

fuisse adeptos. Sed exinde non sequitur, patriciae gentis dignitatem retinuisse eam quae Consuli, uel aliis, quibus compete-
bat sellae curulis honor, licet plebeiae essent originis, erat elocata. Non enim ille qui habebat imagines familiae, uel magistratus gerebat maiores, attribuere poterat uxori, quod ipsemet non habebat, quin potius ea perderet patriciam dignitatem, cum Virginia ad aram pudicitiae plebeiae relegata.

*Inferiori
nupta inter-
dum retinet
dignitatem.*

(c) Expresse enim *l. 12. pr. de senat. statutum*, posse feminam impetrare a principe, ut inferiori nupta pri-
stinam retineat dignitatem. Ipsa uero uerba legis haec sunt; *Nuptae prius Consulari uiro impetrare solent a prin-
cipe, quamuis perraro, ut nuptae iterum minoris digni-
tatis uiro, nihilo minus in consulari maneant dignitate:
ut scio Antonium Augustum Iuliae Mamaeae consobrinae
indulxisse.*

*Maritus non
nobilitat uxo-
rem.*

(d) Cum enim multi sint Dd. non infimi subse-
lli, qui hic in contrarium eunt, operae pretium erit
hanc materiam paulo accuratius tradere, atque histo-
riae lumine collustrare. Laudat TACITVS de Mor.
Germ. c. 18. se uera Germanorum matrimonia, singulis
enim, inquit, *uxoribus sunt contenti, exceptis admodum
paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem, plurimis
nuptiis ambiuntur.* Hinc etiam CAESAR de Bell. Gall.
L. I. c. 53. duas Ariouisto uxores fuisse testatur. Postea
uero cum Germaniae populi omnia fere imperii occi-
dentalis regna sub iugum mitterent, non migrarunt
maiorum mores, sed se uere LL. inaequalia interdixe-
re matrimonia. Quod enim ad SAXONES attinet, te-
stem produco ADAMVM BREMENSEM *histor. eccles.*
L. I. c. 5. ubi *Quatuor*, inquit, *differentiis gens illa con-*
sistit, NOBILIYM scilicet & LIBERORVM LIBERTO-
RVM QVE atque SERVORVM. Et id legibus firmatum,
ut

*Saxones non
permittunt
impares nu-
ptias.*

ut nulla pars, in copulandis coniugiis, propriae sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam, libertus coniugatur libertae, & seruus ancillae. Si vero quispiam horum sibi non congruentem & genere praestantiorē duxerit uxorem, CVM VITAE SVAE DAMNO COMPONAT. Videmus igitur quam solliciti fuerint Saxones in conseruanda matrimoniorum paritate, ut in eos etiam ultimi supplicii poenam statuerint qui legem migrarent. Idem legis rigor inuenitur in codice iuris GOTHICI lib. 3. tit. 2. Lege enim secunda poena ignis statuitur in seruum, concumbentem cum uxore ingenua. Neque est, quod atrocitatem delicti requiras a crimine adulterii. Hoc enim ne quidem capitis poenam merebatur iudicio Gothorum. Quod magis est, hodieque inter SVECIAE nobilitatis priuilegia refert hoc ipsum LOCCENIVS in synopsi iuris differt. 3. §. 16. his quidem uerbis: *Poena nobilis personae non nobili (licet ingenuo) scienter nubentis, est AMISSIO BONORVM IMMOBILIUM ad agnatos deuoluendorum moribus Sueciae ART. IV. PRIVIL. NOB. SVEC.* Idem habet Mich. O. WEXIONIVS in aurea epitome descript. Suec. lib. VIII. cap. XI. Nunc (quasi uero non iisdem moribus uixissent etiam ueteres Gothi) nisi nobilis foemina ducatur, nobilitas in posteris labefactata habetur. Quae ab hereditate immobilium excluditur admissis proximis heredibus & consanguineis nobilibus. Pariter etiam nobilis foemina ignobili nubens, praediis priuatur. Quae proximis agnatis cedunt. Exclusis plane ex huiusmodi connubio prognatis. Ut Sicalae gerrae sint eorum, qui perhibent, plebeiam uxorem, licet ultimae faecis, nobilitari a marito. De FRANCORVM moribus itidem dubitare non licet. Refert enim ANDLERVS in Iurisprud. L. II. c. 26. n. 119. 120. lege Pharamundi a.

In Suecia de nobilitat mater ignobilis.

Et Franci no- 429. statutum fuisse: *Ein Fränckischer Edelmann, so eine*
 bilitatis iura *unedele freyet, wird auch vor UNEDEL gehalten*
 eis adime- *werden. Wird er aber eine Dienst-Magdt zur Ehe neh-*
 bant. *men, soll er aller adelichen Freyheiten ENTSETZET*
seyn. In eo tamen erant Franci mitiores, quod non
 capitis poenam iis irrogarent, qui impares contraxissent
 nuptias. In errorem uero delabuntur ii, qui has leges
 contrariis moribus mutatas non fuisse sibi persuadent.
 Reiicitur sen- In uiam eos iterum reducere potest DN. PRAESES C.
 tentia quasi *haec LL. non*
 sint sublatae. *differ. p. 13. litt. g. ubi 1) ex LL. Alemannicis Saxonis-*
que clarissima adduxit testimonia, eum qui patre & ma-
tre nobili natus non sit, nobilitatis haud consequi pri-
uilegia, quid uero haec legibus cauere necesse fuisset,
si maritus potuisset nobilitare uxorem, uel plane nulla
fuiissent nobilium cum plebeiis matrimonia? 2) p. 4. 5.
6. 7. & 27. exempla ADELHEIDIS, REINHARDI CO-
mitis de Hagenoue uxoris, aliarumque profert in me-
dium, quae cum plebeiae essent, ab imperatore impe-
trarunt nobilitatis codicillos, ne filii a successione bo-
norum feudalium excluderentur. Sed quare nobilem
scripsisset imperator Adelheidin, si eam nobilitasset ma-
ritus? Accedit etiam solius maiestatis esse, concedere
nobilitatis iura, ut ideo in priuatorum potestate pone-
retur nobilitatis concessio, si maritum nobilitare uxo-
rem adfirmare uellemus. Quae porro DN. PRAESES
solidissime de hoc argumento disputat, denuo hic re-
petenda non sunt. Vnicum addo: Fluere ex iis, quae a
me dicta probataque sunt, quod sicut maritus nobilis
uxori plebeiae non confert nobilitatis δῆγμα, ita idem
etiam, cum imperator marito scribit nobilitatis codi-
cillos, non communicatur cum uxore; sed haec pecu-
liares impetrare debet codicillos atque peculiaria insignia
& arma nobilitatis. Cum enim ii, qui ad canonicatus
admitti

Vxor per Co-
dicillos mari-
to datos non
nobilitatur.

admitti uolunt, ex utroque parente deducere necesse habeant nobilitatem, facile est ad intelligendum, patrio iure matris etiam desiderari nobilitatem, quae, cum eam maritus illi non tribuat, a principe est impetranda. Cuius gratia tum est *noua* & singularis. *Xeniis* etiam redimenda singularibus. Et hanc esse praxin hodiernam iudicii imperii Aulici, me edocuit DN. PRAESES; ut ideo frustra sint ii, qui in dissentientium castris militant.

(e) Plurimi equidem Ictorum hic iterum in alia omnia eunt, existimantes, feminam nobilem perdere nobilitatis iura cum nubit inferiori; sed non perpenderunt ii quam inepte Latii leges ad mores statutaque patria adplicentur. Non enim *l. 8. ff. de senat. & l. 13. C. de dignit.* hic quicquam auctoritatis habere possunt, cum repugnent mores atque consuetudines Germaniae. Sunt uero in ea classe *VVLTEIVS T. III. cons. Marp. 33. n. 168. NOLDEN. de Nobilit. C. 5. DRACO de iure Patri- ciorum L. III. C. 8. n. 13. alique ab his citati*, quorum uero rationes quam parum moribus patriis sint conformes, paucis demonstratum dabo. Vbi enim, quaeso, unquam statutum est Germaniae legibus, feminam per nuptias cum inferiore initas, perdere auitam nobilitatem? quod uero leges ei non adimunt, id eam retinere posse, nemo, nisi omnium rerum ignarissimus, ibit inficias. Et quae hic ex legibus antiquis Germanorum, quibus ultimum supplicium subibant ii, qui non suae fortis duxerant coniugem, obiiciuntur, nullius sunt momenti, cum a priscis illis temporibus ad recentiora, non necti possit filum consecutionis. Diu enim contraria consuetudine eas esse sublatas *lit. c. probauit.* Quemadmodum igitur qui sui iuris erat, non prohibebatur ducere inferioris fortis uxorem; ita etiam nobiles feminas cum plebeiis iniisse matrimonia innumeris constat exemplis. Quis uero unquam audiuit capitis subiisse

Existimant nonnulli feminam per impares nuptias amittere nobilitatem.

Quorum sententia reiicitur.

*Distiguendum
inter impares
& turpes
nuptias.*

subiisse eas periculum, quod praecepit legis antiquae rigor? Cum igitur haec legis poena defuetudine prorsus exoleuerit, neque aliam in eius locum substituerint legislatores Germaniae, quibus interdicerent omnibus impares nuptias, quis auferet feminae nobilitatis praerogatiuam, quam accepit a parentibus, nulla lege, nulla consuetudine id praecipiente? Sed iam mihi uideor uidere, qui sententiam hanc erroris incusant, nobilemque fingunt feminam homini infami, uel pessimae conditionis nuptam, uel quae ipsa infamiae notam incurrit, & hanc amittere nobilitatem magno argumentorum confirmant pondere. Sed non didicerunt ii apte distinguere inter impares & turpes seu abiectas nuptias, recantaturi procul dubio errorem, cum edocti fuerint, me plane hic non intelligere turpes & abiectas nuptias, quas nobilis femina contraxit cum homine, qui leuissimam uitae conditionem elegit, uel infamia fuit notatus, hanc enim exuere omnem nobilitatis splendorem eoque se reddere indignam, nemo uocabit in dubium. Sed aliter se longe res habet, quando femina nobilis cum plebeio iniit matrimonium, ciue quidem, sed qui inter honestos uel primarios ciuitatis uiros numeratur, uel alia dignitate a principe decoratus, longo interuallo post se relinquit uiles abiectosque homines v. B. DN. STRYCKIUS V. M. de senat. §. 10. & II. si uero etiam has perdere nobilitatis schemata adfirmauerit quispiam, eum officiose rogo, ut rationes mecum communicet, quibus adductus meae sententiae, multis rationibus & quotidiana experientia suffultae, nolit subscribere; ego omnem dabo operam, ut hoc beneficium grato semper agnoscam animo.

DIFFE-

DIFFERENTIA IX.

*De Senatorum liberorum naturalium & adoptiuorum,
itemque materna nobilitate.*

Romano iure non solum *natura-*
les, siue ante, siue post adeptam
dignitatem senatoriam (a) fuerint edi-
ti, sed etiam *adoptiui* (b), iique qui
inferioris dignitatis hominibus in *ad-*
optionem dati (c), vel *emancipati* (d),
& qui ex *iis nati* fuerunt (e), sena-
torum liberi intelliguntur: Moribus
contra Germaniae adepta nobilitas
regulariter tantum ad eos extendi-
tur, qui post eam indeptam nascun-
tur (f), neque transit ad *adoptiuos*,
nisi principiis priuilegio (g). Denique
uero, quod iterum Romanis legibus
est aduersum (h), *uentrem* in non-
nullis prouinciis nobilitare (i) iuris
est certissimi.

(a) Iure quidem Pandectarum hac de re dubitare *Quinam sit se-*
non licet. Clarus enim est Vlpianus *l. 5. ff. de senat. natoris filius*
Senatoris filium accipere debemus non tantum eum, qui

*naturalis est, uerum adoptiuum quoque neque intererit a quo, uel qualiter adoptatus fuerit; nec interest, iam in senatoria dignitate constitutus eum susceperit, an ante dignitatem senatoriam. Sed contrarium dispositum esse videtur l. II. C. de dignit. his uerbis: Senator uel alius clarissimus PRIVATOS habeat FILIOS, editos quippe antequam susceperet dignitatem. (quod non solum circa masculos dignoscitur constitutum, uerum etiam circa filias simili conditione seruandum) Cum autem paternos honores inuidere filiis non oporteat: a senatore uel solo clarissimo susceptum in clarissimatus sciendum est dignitate mansurum. Quae uerba uero, si paulo considerantur accuratius, plane non contradicere Vlpiano existimo. Quod enim imperatores de filiis priuatis loquuntur, editis antequam pater senatoriam consecutus esset dignitatem, non ita est accipiendum, quasi statuerint, eos paternae dignitatis participes fieri non debere, sed priuatorum uti conditione, quin potius indicent uerba: cum autem paternos honores inuidere filiis non oporteat, imperatores eos, qui priuati habebantur, referre uoluisse inter clarissimos. Nullum enim dubium erat, quin patris honores transfirent ad filios post dignitatem adeptam natos, ut ideo facile intelligamus, de his non loqui imperatores, quippe qui per ea uerba dubium remouent, quod sibi de aliis, quam ante patris dignitatem susceptis, formare nullo modo poterant. Quod uero decepit nonnullos, fuit, quod animaduernerent, formam & constructionem orationis coeptae immutari nonnunquam post parenthesin, quod latinis graecisque scriptoribus frequentissimum esse probat uariisque illustrat exemplis DVARENVS *Disput. anniuers. L. 2. C. 29.* V HOTOMANNI *Quaest. illustr. L. II.* CARPZOVIVS *P. III, Const. 10. d. ult.* Quae huius legis expli-*

explicatio, cum clara satis sit atque menti imperatoris conformis esse uideatur, opus non est cum CUIACIO *ad h. l. II. C. de Dignit.* WISSENBACHIO *ad ff. de senat.* BOCERO *de regalibus L. II. n. 8.* aliisque ad immunitatem a functione glebali contugere, & legem de plane diuerso interpretari casu. Existimat equidem BOCERVS *c. l. DVARENI* conciliandi rationem probari minime posse, quia de filio senatoris loquantur imperatores edito post patris adeptam dignitatem, quod uerba etiam, *sciendum est in dignitate mansurum*, indicare possint. Sed salua res est. Cum enim quis nominatur senatoris filius, non solum ex communi loquendi usu, sed etiam per *l. 5. de senat. & arg. l. 2. §. 2. de Decur.* ubi expresse decurionis filius dicitur, qui susceptus est antequam pater decurio fieret, non is solum hoc nomine uenit, qui post adeptam dignitatem, sed etiam qui ante eam natus est. Quod cum ita sit illud *τὸ* mansurum, de utroque filio intelligi posse, non ambigo.

*Respondetur
BOCERI
obiectioni.*

(b) De diuersis adoptionum generibus proferre nonnulla non exigit instituti ratio; sufficit enim adoptionem inter modos acquirendi patriam potestatem fuisse relatam, & hanc ob causam eum etiam, quem adoptauit senator, priuilegiis atque iuribus fuisse gauisum, quae competeabant senatorum liberis. Hinc *l. 5. ff. de senat.* ita loquitur Vlpianus: *Senatoris filium accipere debemus non tantum eum, qui naturalis est, uerum adoptiuum quoque neque intererit a quo uel qualiter adoptatus fuerit & l. 6. eod.* Paulus senatoris, inquit, *filius is est quem in adoptionem accepit.*

Etiam adoptiuus senatoris filius est.

(c) Dispositum est *l. 6. §. 1. de senat.* a senatore in adoptionem filius datus ei, qui inferioris dignitatis est, quasi senatoris filius uidetur: quia non amittitur senatoria dignitas adoptione inferioris dignitatis; non magis quam

Manet senatoris filius qui inferiori in adoptionem datus.

ut

ut consularis desinat esse. Ex quibus facile est ad intelligendum, per adoptionem non amitti dignitatem; sed eam potius augeri, quod confirmat Paulus l. 35. ff. de Adopt. his uerbis: per adoptionem dignitas non minuitur, sed augetur: unde senator etsi a plebeio adoptatus est, manet senator similiter manet & senatoris filius.

*Filius adopti-
uus emancipa-
tione desinit
esse filius.*

(d) Notatu dignum est l. 6. pr. ff. de senat. statutum esse: senatoris filium esse eum quem in adoptionem accepit senator, *quamdiu tamen in eius familia manet: emancipatum uero nomen filii emancipatione amittere.* Id quod quidem ita obtinet quando adoptiuus filius emancipatur, de naturali enim aliter disponit Vlpianus & cum eo imperator, l. 7. eod. *emancipatum a patre senatore, quasi senatoris filium haberi placet.* Quemadmodum enim l. 35. de Adopt. per adoptionem non amittebatur dignitas, ita multo minus emancipatione amitti eam uoluerunt legislatores.

*Qui ex natu-
ralibus & ad-
optiuis nati,
sunt senator-
um liberi.*

(e) Adscribere placet uerba l. 10. de senat. ubi ita Vlpianus: *liberos senatorum accipere debemus, non tantum senatorum filios, uerum omnes, qui geniti ex ipsis, exue liberis eorum dicantur: siue naturales, siue adoptiui sint liberi senatorum, ex quibus nati dicuntur.* Deinde uarii casus de senatorum filiis l. 7. §. 1. de senat. proponuntur.

*Ad conceptio-
nis tempus re-
spiciebant
Icti.*

Solebant enim Icti conceptionis, non uero natiuitatis considerare tempus, & hinc eum senatoris filium pronuntiabant, cuius pater natiuitatis tempore, uel excefferit e uita, uel senatu motus fuerit, modo conceptionis tempore in dignitatis statu adhuc fuerit constitutus. Quod deinde §. 2. eod. dispositum inuenimus de eo casu, an dignitas profit nepoti, licet pater eius ante conceptionem filii amiserit dignitatem? & ubi decidit Vlpianus aui potius dignitatem nepoti prodesse; quam obesse casum patris, ei rescripto suo

*Nepoti prodest
aui dignitas.*

contra-

contradicit D. MARCVS l. II. C. de Quæst. ut uero, quid ^{Quod tamen} sentiendum sit de hac antinomiam, eo facilius adpareat, ^{l. II. C. de} ipsa rescripti uerba adponere liceat: ^{Quæst. limi-} Diuo MARCO ^{tatur.} placuit, eminentissimorum quidem, nec non etiam perfectissimorum uirorum usque ad pronepotes liberos, plebeiorum poenis uel quaestionibus non subiici: si tamen propioris gradus liberos, per quos id priuilegium ad ulteriorem gradum transgreditur, nulla uiolati pudoris macula adspersit. Cognoscimus uero ex his uerbis, hoc casu imperatorem strictam iuris rationem praeualere uoluisse SCHILTER Exerc. X. §. 3. BRVNNEM. ad l. II. C. de Quæst. DVARENVS de senat. c. 2. Haec ita de filiis, iam etiam pauca de filiabus subiungere mihi est animus. Equidem Diff. IX. lit. a. b. latius iam deductum est, uxorem mariti conditionem sequi, eamque amittere nobilitatis iura, cum nupserit plebeio, de quo igitur plura dicere esset superuacaneum, quin potius eam euoluere quaestionem mecum constituerim: annon eam, ^{Senatoris filia} quae nuptias liberti secuta est, patris casus faciat uxorem, ^{nubere, non} ^{potest liberto.} Nolo uero altius hic repetere, quid apud romanos olim de libertorum libertarumque nuptiis fuerit dispositum, sed tantummodo sequor decisionem Papi-
niani qui l. 9. de senat. filiam, inquit, senatoris nuptias liberti secutam, patris casus non facit uxorem: nam quaesita dignitas liberis propter casum patris, remoti a senatu, auferenda non est. Quod idem Ictus l. 34. §. 3. de R. N. iisdem fere uerbis reperit. Cui etiam adstipulatur Marcellus l. 32. de R. N. & Callistratus l. 26. ff. de poenis ubi, crimen, inquit, uel poena paterna nullam maculam filio infligere potest. Hoc quidem de iure romano, quod tandem sustulit Iustinianus l. 28. C. de nupt. ubi: neque per hunc modum, inquit, dissoluatur matrimonium inter facti senatoris filiam & libertum V. ANTON. AVGVSTINI de

de LL. ad L. Iul. de Maritand. ordin. Exaequavit enim hoc passu libertorum atque ingenuorum iura Nou. 78. c. 3.

Ad filios ante
adeptam no-
bilitatem na-
tos ipso iure ea
non transit.

(f) Equidem plurimi dd. adfirmatiuam tuentur sententiam eamque Romanorum legibus corroborant V. NOLDEN de Nobilit. C. 8. n. 67. BOCERVS de Regal. C. 2. n. 9. TIRAQVELLVS de nobilitate C. 15. n. 6. alique.

Attamen, si recte subducimus rationes, ad patria iura hanc Romanorum decisionem adplicari non posse facile adparet. Germani enim ex sanguine & natalibus nobilitatem aestimant KNIPSCILD de Fideic. fam. C. 8. n. 407. & n. 432. ita, ut nemo nobilis, nisi a patre nobili, possit procreari, unde etiam apud illos uera nobilitas, de qua copiosius disserendi sequenti nota dabitur occasio. Fluit autem exinde, patrem, cui scripsit imperator uel princeps nobilitatis codicillos, eam non communicare cum liberis ante eam adeptam natis, nisi illis simul sit concessa. Quapropter etiam haec addere solent nobilitatis codicillis: *samt allen deren IETZIGEN und künfftigen ehelichen Leibes-Erben*, quo sane opus non esset, si ipso iure liberi paternae nobilitatis fierent participes. Cum itaque nobilitas ad liberos statim tempore natiuitatis transeat, nobilem generare nobilem dubium non est. Quod tamen olim in ducum comitumque filiis secus fuisse, historiarum perhibent monumenta. Non enim semper dux ducem, neque comes comitem procreabat, sed unus tantum ex filiis ducis comitisue accipiebat titulum & uocabatur *gnädiger Herr*, fratribus non nisi titulo *eines gnädigen Iunckern* h. e. iuuenilis domini uel domicelli *eines iungen Herrn* concessio V. DN. PRAESES in Germ. Princ. proleg. p. 95. lit. f. SPRINGFELD de Apanagio C. 3. n. 14. seqq. Quoniam, post, nobilem, nulla dignitas uere gentilitia. Nam reliquae adfixae muneribus & regimini, non sanguini aut genti.

Ducum filii
Secundo geniti
Domicelli no-
nabantur.

(g)

(g) Francis maioribusque nostris non ignora- *Maiores non ignorata fuit adoptio.*
 tam fuisse adoptionem ex historia manifestum est HER-
 TIVS c. l. §. 4. Hinc etiam REGINO ada. 887. mortuo,
 inquit, *Bosone paruulus ei erat filius de filia Ludouici Ita-*
lici regis, quem imperator Carolus Crassus ad Rhenum uil-
la Chiricheim ueniens obuiam honorifice suscepit ad homi-
nem, sibi que ADOPTIVVM FILIVM eum coniunxit.
 Sic etiam Mathiam adoptasse Ferdinandum II. testis est
 ADELZREITER *Annal. Boiicor. P. III. L. 3. §. 5. v. KVL-*
PISIVS de Adopt. & emanc. principum n. 3. §. 32. seqq. p. 164.
opusc. Iam igitur quaeritur, an per adoptionem acquira- *non acquiri-*
 tur nobilitas? Quam quaestionem adfirmat DN. EIBEN *tur per eam*
ad Inst. L. I. T. II. obseru. XI. & in adoptiuos deriuari no- *nobilitas.*
bilitatis iura existimat. Verum enim uero ea, quae *Eibeni argu-*
 protulit argumenta, id non euincunt, cum reclamant *menta exami-*
 mores atque consuetudines Germaniae. Primo enim *nantur.*
 arbitratur EIBENIVS, quod si nuptiarum uinculo
 uxor efficiatur nobilis, multo magis nobilitas ad filium
 adoptiuum transeat. Quod uero argumentum, cum
 probatum a nobis sit, maritum non nobilitare uxorem,
 uel uno ictu corrui. Deinde distinguit inter causas
 principales & instrumentales nobilitatis & has saepe le-
 ges, magistratus priuatosque explere consueuisse ad-
 firmat. Sed haec distinctio hic plane non adplicari po-
 test. Hoc enim est quod probare debebat EIBENIVS:
 nam non negamus, per leges disponi posse, ut transeat
 ad adoptiuos nobilitas v. HVBERVVS *in Digress. Iustin.*
L. II. C. ult. sed talem legem in Germania nunquam
 fuisse latam notum est, ut ideo, cum fileant leges, ne-
 que magistratus auctoritas, neque priuatorum uolun-
 tas hic quicquam tribuere possit adoptiuis. Solius cer- *Solius est prin-*
 te est principis, scribere ignobilibus nobilitatis codicil- *cipis concede-*
 los, quod uero summae principis potestati competit, *re adoptiis*
nobilitatem.

a nemine priuato usurpari posse, iuris est manifesti. Hinc etiam accedere solent nobilitatis codicilli, quando adoptiuus conceditur nobilitatis praerogatiua, quid quod imperator, cum confert nobilitatem, adoptandi potestatem simul indulgeat. Cuius rei illustre exemplum suppeditat DN. PFEFFINGER *c. l. T. I. p. 791. ad an. 1706.* de comite REINHARDO de HOMPESCH quem IOSEPHVS I. gloriosissimae memoriae, ad dignitatem comitis euexit, cum *pruilegio adoptandi.* Vt itaque pateat, adoptionem neque conferre, neque adimere nobilitatis iura V. CHRISTINÆVS *Iurispr. heroica p. 71. §. 64.* Quamuis uero alia adhuc notatu digna & lectu forte non iniucunda haberem, ea tamen, cum hic ex professo de hac materia agere instituti ratio non permittat, peculiari dissertationi *de nobilitate per adoptionem adq̃uista* destinaui.

Romani magni fecerunt claritudinem materni generis.

(h) Patet equidem ex historiae romanae scriptoribus, etiam claritudinem materni generis magni fecisse Romanos. TACITVS enim *L. II. Annal. C. 27. proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Augusti uxor fuerat, consobrinos caesares, plenam imaginibus domum ostentat.* Loquitur uero TACITVS de Libone Druso ex familia Scriboniorum, qui res nouas moliri deferebatur. Imo Sabinam Popaeam, patre T. Ollo genitam, nomen aui materni sumsisse, illustri memoria Popaei Sabini consulari & triumphali decore praefulgentis, memorat TACITVS *c. l. L. XIII. c. 45.* Quae licet ita se habeant, constat tamen maternae originis nullam rationem fuisse habitam, quod ad dignitatem honoremque attinet, licet genus reddiderit illustrius. Hinc priuilegii singularis fuit, feminas ILIENSES, DELPHICAS & PONTICAS *sui municipii iura trans-* misisse ad liberos. Verba Vlpiani *l. 1. §. 2. ad Munic.* haec

De Ilienſum, Delphicarum & Ponticarum feminarum nobilitate.

haec sunt: Qui ex duobus igitur Campanis parentibus natus est, Campanus est. Sed si ex patre Campano, matre Puteolana aequae municeps Campanus est: nisi forte privilegio aliquo materna origo censeatur. Tunc enim maternae originis erit municeps. Ut puta ILIENSIBVS concessum est, ut qui matre Ilienſi est, sit eorum municeps. Etiam DELPHIS hoc idem tributum & conſervatum est. Celsus etiam refert PONTICIS ex beneficio Pompeii Magni competere, ut qui Pontica matre natus eſſet, Ponticus eſſet. Licet uero ſatis ſciam, in hac lege nullam nobilitatis fieri mentionem, ſed tantum de iure ciuitatis in municipiis loqui Ictum, quod mater transferat in liberos, uix tamen dubito quin eodem conſeſſo transferre queat nobilitatem cum in Romanorum municipiis aequae ac Romae equites indeque nobiles, fuerint. Ut igitur merito ſentiendum cum GOTHOFREDO, ad l. 1. ad Munic. lit. o. etiam nobiles in municipiis matres nobilitatem in liberos, tranſtuliffe equeſtrem municipalem v. DN. de EIBEN de Ord. equeſtr. uet. Rom. in Opp. p. 882. ſeqq. Hoc itaque ſuppoſito, noua exſurgit quaestio: an municipiis equeſtris nobilitas? Notandum autem eſt, diuerſa Romae fuiſſe nobilitatis genera eaque probe eſſe diſtinguenda. Erant enim Patricii, de quibus iam dictum Differ. I. lit. a. deinde nobiles, quibus competeſſat hoc δειγμα ex geſtis magiſtratus curulibus, qui tribuebant ius imaginum. Ii uero, qui primi honores curules erant adepti, noui uocabantur, quia non imagines maiorum, ſed propria uirtus eos commendabat. Hinc CICERO Orat. contra Rullum 2. init. me, inquit, per longo interuallo prope memoriae temporumque noſtrorum, primum hominem NOVVM conſulem feciſtis. Sicuti uero patet utroque hoc ſenſu equites non fuiſſe nobiles, ita manifeſtum eſt ex hitoriarum antiquitatumque monumentis, equitibus etiam

In municipiis
erant equites
nobiles.

Tria Romae
erant nobilitatis
genera.

competiisse nobilitatem eiusque ornamenta, quibus a ceteris ex plebe distincti erant. Tria igitur constituenta sunt nobilitatis romanae genera, primum quod erat illorum, qui a primis illis Patribus ducebant originem, & uocabantur PATRICII, deinde ii, qui curulibus magistratibus erant functi & ita IVS IMAGINVM adipisciebantur & his ornatam posteris relinquebant domum, & denique ii qui EQVESTRIS erant ORDINIS, licet maior illis, quam his, dignitas competierit atque honor, *non multo aliter ac hodie sublimem nobilitatem, hohen Adel distinguimus ab inferiore, siue simplice, niederen oder gemeinen Adel, ita tamen, ut istam non minus ac illam plebi siue plebeiis anteponamus.* haec DN. de EIBEN c. l. §. 31.

Equites nobi-
les fuisse pro-
batur.

Ut uero, quod exigit instituti ratio, demonstrem, equites, urbicos aequae ac municipales, fuisse nobiles, ea primum hic adduco testimonia, ex quibus nemo non intelligit, equites TACITO, CICERONI aliisque nobilium nomine venisse. Ita enim Tacitus in uita Agric. C. 4. Cneius Iulius Agricola, inquit, uetere & illustri foro iulienensium colonia ortus, utrumque auum procuratorem Caesarum habuit: quae EQVESTRIS NOBILITAS est. Et licet VIRDVNGVS in not. ad h. l. existimet, Tacitum improprie, ex more prioris seculi, hic fuisse locutum, cum nobilitas ex imaginibus, imagines uero ex gesto magistratu curuli oriantur, quia tamen Tacitus equestris nobilitatis hic facit mentionem, facile adparet, eum non de ea, quam tribuebant imagines, esse intelligendum. Deinde CICERO, qui & ipse patrem auumque equites municipales habuit, in Orat. pro Muraen: p. m. 433. Tua inquit, NOBILITAS Serui Sulpiti, tametsi summa est, tamen hominibus literatis & historicis est notior: populo uero & suffragatoribus obscurior. Pater enim fuit EQVESTRIS loco: auus nulla
illustri

illustri laude celebratus, itaque non ex sermone hominum recenti, sed ex annalium uetustate eruenda est memoria NOBILITATIS TVAE. Vt itaque ipse Cicero nobilitatem, quae ex gestis magistratibus curulibus dependebat, equestri opponat, cuius ex annalibus eruenda erat memoria; cum e contrario ii, qui functi erant magistratibus, NOTI essent populo, quod etiam SENECA cum de uera nobilitate, quam uirtus tribuit, philosophatur L. III. de benefic. c. 28. his adfirmat uerbis: *nemo alteri nobilior, nisi cui rectius ingenium & artibus bonis aptius. Qui imagines in atriis exponunt & nomina familiae suae longo ordine ac multis stemmatum illigata flexuris in parte prima aedium collocant, NOTI magis, quam NOBILES sunt.* Et Orat. pro A. Cluentio p. m. 372. A Cluentium Auitum municipii Larinatis & regionis illius NOBILITATE principem eiusque generum A. Aureum Melinum NOBILEM inter suos h. e. equites municipales, uirum adpellat, quod etiam de M. Mario testatur GELLIVS L. 10. C. 3. Plura habet EIBEN c. l. §. 31. quae licet hanc nostram corroborarent sententiam, ea tamen hic adducere nolui, cum satis demonstraui equitibus, urbicis aequae ac municipalibus, nobilitatis iura competiisse v. TIRAQVELLVS de Nobilit. C. 37. n. 164. Quod cum ita sit, quis denegabit amplius liberis ex equitum Ilienſium, Delphicorum & Ponticorum filiabus natis nobilitatis iura, quae asseruimus equitibus, cum l. 1. §. 2. ad Munic. certum sit, maternam eos sequi originem? v. CHRISTINAEVS Iurispr. heroica Art. II. §. 40.

(1) Moribus quarundam prouinciarum nobilitare uentrem iuris est certissimi, ut ideo frustra hic sint ii, qui id ad unicum Campaniae restringunt prouinciam. Quis enim, quaeso cum multos hac consuetudine uixisse populos, luculentissime intelligat, non inde cum DN. PRAESIDE.

Ilienſes, ceterae, nobiles habebant filios.

Moribus quarundam prouinciarum nobilitat uenter.

SIDE *Diff. de Dignit. Vxor. Diff. 3. lit. d.* concluderet, etiam in aliis Franciae Germaniaeque prouinciis olim hanc introductam fuisse consuetudinem? licet nullam eius mentionem iniecerint istius aevi scriptores, quod in rebus notissimis uix operae pretium esse duxerunt. Sed cum forte sint non nulli, qui me minus recte hic subducerationes sibi persuadeant, uitio mihi uertendum non erit, si ea hic denuo proferam in medium, quae adduxit DN. PRAESES, nouumque de GOTHIS addam exemplum. Apud CAMPANOS, TRECENSES, SENONENSES, CALVIMONTANOS uentrem nobilitare testes sunt Galliae Icti GOTHOFREDVS *ad l. 1. §. 2. ad Munic. PITHAEVS, CONNANVS* alique a DN. PRAESIDE citati. Ne uero quisquam existimet, me, quando de Campanis, Trecensibus, Senonensibus, Caluimontanis loquor, diuersos Galliae numerare populos, Campaniaeque prouinciae has esse ciuitates ignorare, ei auctor suaorque sum, ut adeat DN. PRAESIDEM *c. l. in marg. lit. e.* qui eum in uiam reducere potest, dum ex CAROLI LOSAEI libro *des ordres des simples gentilshommes* C. p. 55. & 56. ei haec ante oculos ponit verba: *Vray est que les coustumes de la Prince de CAMPAGNE à sauoir TROYES, SENS, MEAUX, CHAUMONT, VITRY, portent expressement: que pour être noble, il suffit, d'être descendu de mere noble.* Quod igitur de Campaniae consuetudine testatissimum est, id apud PICTAVIENSES itidem obtinere ex *legibus Pictauiens. Art. 286. si aucun roturier prend femme noble les enfans succederent à celui qui sera noble* interprete PETRO RATO constat. ANDEGAVENSIVM moribus idem receptum esse CHOPPINVS *in LL. Andium L. 11. C. 3. n. 14. 15.* testatur, idque, cum in dubium uocaretur, curiae Parisiensis deciso fuisse confirmatum eodem auctore discimus. Et licet

quod 1) de
Campanis
probatur.

2) de Pictaui-
ensibus.

3) de Andega-
uensibus.

BODINVS *de Rep. L. I.* adeo infectatus fuerit uentris nobilitatem, non tamen hoc ipso destrui potest CHOPPINI testimonium, quod res iudicata curiae Parisiensis corroborat. Quin potius BODINI, qui quocumque modo insequi nobilitatem a feminis ductam, sibi proposuit, suspectam hac in re esse fidem iure meritoque credamus. Vt ideo ille ab errore se liberare nequeat, qui, quod Curia Parisiensis secundum leges consuetudinesque Andegauensium iudicauit, forte fortuito factum esse existimare uellet. Quae uero cum ita sint, indagandum erit, quamnam forte hae consuetudines habent originem? Referunt uero plerique eam ad praelium Fontaniacum, *in quo uires Francorum adeo fuerunt attenuatae ac famosa uirtus infirmata, ut non modo non ad amplificandos regni terminos, uerum etiam ne ad proprios tuendos imposterum sufficerent*, haec REGINO *ad a. 840.* feruntque, quod deleta hoc aliisque bellis Campanorum nobilitate, uiduae plebeiis ex privilegio nubere, aut in perpetua uiduitate consenescere, quam ignotos aut extraneos procos sequi, maluerint GOTHOFREDVS *ad l. 1. ad Mununc.* CONNANVS *Comment. Iur. ciu. L. 2. C. H.* cuius etiam uerba DN. PRAESES *c. l.* dedit in *marg. lit. f.* LOSAEVS uero in ea est opinione, obtinuisse feminas Caroli Calui beneficio hoc privilegium, ob sexus sequioris in praelio Fontaniaco fortitudinem ac uirtutem. Sed cum testes, qui his temporibus uixerint, producere nequeant, omnesque, quod ita teratur, asserant, quis quaeso, mihi uertet uitio, si eorum statim sententiae subscribere recussem? Non enim de Campaniae, Pictauiae Andique, sed de nobilitate omnis Franciae adfirmant eius aeui scriptores, quod in isto praelio eius flos ceciderit, adeo, ut ne ad proprios quidem terminos tuendos sufficerent,

Origo nobilitatis maternae, alii eam referunt ad praelium fontaniacum, propter deletam nobilitatem,

Alii, ad sexus sequioris in hoc praelio fortitudinem. Quorum uero opiniones reiciuntur.

*Vera origo de-
monstratur.*

*Germani ad
maternum ge-
nus respexe-
runt.*

*Mater nobili-
tatem ad libe-
ros transmi-
tit.*

suffecturi fane, si non nisi Campani, Pictavienses atque Andegauenses forte in ferali isto praelio occubuissent. Accedit ipsos rerum Gallicarum scriptores hic inter se non conuenire, quod enim CONNANVS alique propter extinctam multis bellis nobilitatem eis concessum memorant priuilegium, id LOSAEVS fortitudini sequioris sexus tribuit. Quapropter cum coniecturis hic sit locus, mihi etiam, quid de origine huius nobilitatis sentiam, commemorare licebit, grato agniturus animo, si forte quispiam, quae proximius accedat ueritati, mecum communicare uelit sententiam. Notum uero est perspectumque, Germanos non paternum solum, sed maternum etiam magni fecisse genus. ITALI enim Chruscorum regis, quem Roma petiuerat Cheruscorum gens, nobilitati eo splendidius conciliasse decus, quod illi paternum genus a Flauio, Arminii fratre, fuerit, mater uero ex Catumere, principe Cattorum, memoriae prodidit TACITVS L. XXI. *Annal. C. 16.* Quod etiam semper a maioribus nostris obseruatum fuisse & adhuc obseruari, ita, ut nemini plena nobilitas competat, nisi ex utroque parente nobili sit genitus, satis constat. Accidisse uero arbitror, ut, cum non nisi patre matreque nobili editus, ueram habuerit nobilitatem, eadem ratione, qua pater nobilis, etiam mater nobilis edere potuerit nobilem, licet ei defuerint plenae nobilitatis schemata. Non equidem nescio in alia omnia hic ire nonnullos, sed liceat mihi ex iis quaerere: quis in aurem illis dixerit, ab eo tempore, quo indulgere Germania coepit impares nuptias, deterioris conditionis habitam fuisse matrem eiusque nobilitati non eandem uim, quam ipsimet marito tribuunt, fuisse concessam, cum tamen certum sit sanguine propagari nobilitatem, adeo, ut neque hodie inco-

incognita sit semi plena nobilitas, *die halb edel oder halfedel seyn* v. DN. PRAESES c. l. p. 21. lit. 6. ANTH. MATHAEI de *Nobilit.* L. I. c. 3. Ne uero quisquam obuertere possit, nullis aliis constare exemplis, Germaniae populos per feminas duxisse nobilitatem, profero in medium quod de Gothis refert exemplum STIERNHIELM ^{Apud Gothos nobilitabat uenter.} *in antiq. lingu. Scandia-Goth. v. Alf. Horum enim moribus introductum fuit, ut qui matre nobili patre uero plebeio essent nati, nihilominus nobiles habeantur, nomine & gentilitiis insignibus a matre assumtis.* Cum itaque multis Franciae Germaniaeque populis probata fuerit materna nobilitas, exinde etiam aliis idem iuris fuisse coniicio, cum eandem omnes habuerint nobilitatem, quae cum ipso sanguine ad liberos propagatur, licet eius rei clara non ubique inueniantur uestigia. Sed antequam his colophonem imponam, silentio praetere- ^{Louanii septem familiæ per feminas transmittunt nobilitatem.} rere nolui, quod LIPSIUS in *Louanio* L. II. c. 3. de septem Louaniensibus familiis, quarum etiam nomina recenset, memoriae reliquit. His enim ius esse testatur, ut nobilitatem per feminas transmittant, & si quis plebeius aut impar feminam talem nobilem ducat, liberi e coniugio nati habeantur nobiles & senatoria aliaque munia usurpent. Existimat quidem CHRISTINAEVS *Iurispr. heroica* Art. I. §. 37. & 52. a uero hic aberrasse LIPSIUM, quia procul dubio mater nihil transmittat in liberos, quam priuilegium, quo habiles reddantur, ut possint deseruire officia magistratus. Sed cum nemo Louanii, nisi eius ciuitatis nobilis, quod ipse non negat CHRISTINAEVS, ad magistratus munia admittatur, & hoc ius iis familiis indultum sit, quis inficias ibit, eis per priuilegium competere nobilitatis iura. Et BRUXELLAE etiam septem esse familias, quibus idem, quod Louaniensibus, concessum est ^{quod etiam Bruxellae obtinet,} priui-

¶ olim apud
Lycios obti-
nuit.

privilegium testatur CHRISTINAEVS c. 1. p. 61. §. 55. licet idem, quod Louanienſibus, eis opponat dubium. Cum itaque probatum ſit atque eu- ſum, duxiſſe olim & adhuc ducere a feminis Galliae populos nonnullos nobilitatem, in gratiam eorum, quibus forte minus recte de uentris nobi- litate conſtat, hanc nobilitatem non eſſe figmentum otioſi hominis, ſed iam, ſicut apud Germanos, ita etiam apud LYCIOS nobilitaſſe uentrem, demonſtratum dabo. Sequebantur enim XANTHII atque LOCRI, LY- CIAE populi, maternam nobilitatem, adeo, ut, ſi ingenua uel nobilis ſer- uo nupſerit, liberi ex hoc matrimonio geniti ingenui atque nobiles exiſti- marentur, quid quod maternum etiam adſumerint nomen. Quae omnia ex PLVTARCHO, HERODOTO atque POLYBIO probat TIRA- QVELLVS de Nobilitate c. 19. n. 35. Et de Hiſpanis teſtis eſt OTALORA de ſumma nobil. Hiſpan. c. 8. p. 329. Summatim. Venter aut mater nobilitat. Gothico, Francico & Germanico iure haut dubie. Sed in aliis prouinciis SOLA MATER, licet pater ſit plebeius, dummodo liber & honeſtus, id- que uerum in Hiſpaniae, Galliae, Belgii & Sueciae locis nonnullis: in aliis MATER non niſi in SOCIETATE nobilis mariti. Alterum hoc ſit in mul- tis Europae regnis & ſigillatim in Germania. Quoniam ibi patre nobili, ſed IGROBILI MATRE editus primo, ob defectum plenae nobilitatis, ex- cluditur & reiicitur 1) a ſacris praebendis, canonicatibus 2) ludis equeſtri- bus 3) equeſtri militia ciuili & 4) ſacra 5) muneribus palatinis 6) ordinibus heroicis 7) ſucceſſione in feuda nobilia & omnibus aliis ſocietatibus, plenam requirentibus nobilitatem. Ad quae omnia ipſum habilem reddere & no- bilitare oportet uentrem. Deinde omni aeuo exempla ſuperſunt eorum, principum ac nobilium, qui ideo uxori ignobili redemerunt a Caefare nobi- litatis codicillos, ne uentris ignobilitas paternae nobilitati liberorum obſeſſet. Porro etiam illa exempla dedimus, ubi filius, nobili patre editus, ob matris ignobilitatem ſibi ab imperatore rogauit maternae nobilitatis codicillos. Praeterea hodieque curia imperialis hoc iure utitur, ut, ignobili patri uel SO- LI indulgeat nobilitatem uel, noua & a priori diſtincta gratia, etiam MATRI. Idque uel in litteris ſingularibus uel iisdem. Nam utrinque exempla ſuperſunt. Ob quam cauſam tum ſoluendae ſportulae duplicis generis, unius, patris ſiue mariti, alterius, matris ſiue uxoris intuitu. Quorum neutrum fieret, ſi uel mari- tus uxorem nobilitaret uel matris, originis licet honeſtiſſimae, ignobilitas non obſeſſet liberis aut materna nobilitas eandem non redderet demum plenam. Ipſe DN. PRAES. gratiae hoc debet potentiſſimi regis Poruſſiae, quod nobilitas ipſi primum ſit delata; tum uero etiam illius uxori. Ita enim conceptis uerbis formula codicilli: indulgemus ei (marito) nobilitatem, tum etiam illius VXORI, ſeiner Ehe-Genoſſin. Ad extremum neque luſus hic uerborum eſt, qui a curiis omnino ſolet abeſſe, ſed effectus noui iuris, in uentre nobilitante, eſt hic, quod tum ignobilis mater, ita nobilitata, poſſit in numerandis parentibus (wenn vier abnen gezeblet werden) tum mater etiam ſuſtineat numerum. Quod non fieret, ſolo patre ſiue marito nobilitato, qui nobilitatem, quod iure Latii ſit, non deferre poteſt uxori iure Germanico. Ita nos cum omni modestia & moderatione, ſpretis ſenilibus gerris & calumniis. In quas DN. PRAES. tum animaduertet, acrioribus etiam uerbis, ſi forte ei aliquando libuerit, otium perdere, utilioribus nunc deſtinatum,

SECTIO II.
DE
CONSVLIBVS.

DIFFERENTIA X.

Quibus ius fuerit creandi Consules?

Romano iure, exactis regibus, *Consules* centuriatis comitiis (a) creatos fuisse, constat; qui etiam mos seruatus fuit (b), donec tandem summa rerum peruenisset ad principes (c), qui uel ex *arbitrio* constituebant consules (d), uel eorum electionem interdum permittebant *senatui* (e): Germanico contra iure *imperatores* dabant ciuitatibus Consules (f), usquedum *senatui* sibimet ipsi eligere Consulem, priuilegiis concederent (g). Quo fere iure etiam utuntur *municipia* (h).

(a) Postquam enim Tarquinius Superbus Roma eiectus regumque nomen exosum esset Romanis, auctor eis fuit L. Iunius *Brutus*, ut duos crearent consules eisque rerum summam committerent. Quod cum

*Duo consules
Bruto auctore
electi.*

adprobasset populus centuriatis comitiis ex Cominentariis Seruii Tullii a praefecto urbis *duo* creati fuere Consules L. Iunius *Brutus* & L. Tarquinius *Collatinus* FLO-
RVS L. I. C. 9. EUTROPIVS L. I. LIVIUS L. I. c. 60. Moris autem erat maiores magistratus *centuriatis* creare comitiis. Cum enim Romulus in triginta curias diuisisset populum eique haec tria magistratus *creare*, *leges* sancire & de *bello* decernere concessisset DIONYSIVS L. II. C. 2. curiatim ferebat suffragia ID. L. IV. C. 10. Qui etiam mos tamdiu obtinuit, donec tandem *Seruius* Tullius, populo in *Classes sex* & has in 193. centurias diuiso, classem uero primam 80, secundam, tertiam & quartam 20, quintam 30 centuriae constituebant, *sexta* autem unica tantum erat eaque hominum tenuissimorum, comitia *centuriata* introduceret & quoties magistratus creare, aut de lege cognoscere, aut bellum alicui inferre volebat, ea indiceret LIVIUS L. I. C. 43. DIONYSIVS L. IV. C. 10. Vt itaque facile sit ad intelligendum, quare cum *duo*, exactis regibus, crearentur *consules*, LIVIUS auctor sit, eos comitiis centuriatis ex commentariis Seruii Tullii fuisse creatos.

Comitiis consularibus creabantur consules.

Quando interreges creati fuerint.

(b) Quotiescunque uoueri Consules in annum sequentem creandi erant, tunc Consules, qui consulatum adhuc gerebant, *comitia*, de Consulibus in sequentem annum legendis, habebant & haec uocabantur consularia ROSINVS *Antiq. Rom.* L. VI. C. 10. Hic mos creandi consules non fuit mutatus, donec ad principes summa rerum peruenisset aliamque reipublicae status indueret faciem v. *lit. e.* Cum uero comitia de creandis magistratibus propter candidatorum ambitum uel optimatum dissidia, ante anni spatium perfici non possent, uel etiam Consules impedirentur, quo minus haberent comitia, a patriciis ex ipsorum ordine

dine *interrex* prodebatur, cuius imperium quinque dierum spatio finiebatur, quo circumacto nouus iterum prodebatur, donec tandem unus eorum haberet comitia & crearet consules. Testatur id LIVIUS his uerbis: *Eo anno (nec traditur causa) interregnum initum, interreges fuere Appius Claudius dein P. Sulpitius, is comitia consularia habuit. Creauit L. Cornelium Scipionem Cn. Fuluium Consules.* V. PANVINIUS *L. I. Fastor. p. 48.*

(c) Cum enim omnia iura ad se traherent principes, his etiam omnem, quam reges olim habebant, traditam fuisse potestatem ueterum scitur testimoniis. TACITVS enim memorat *L. I. Histor. C. 1.* quod postquam bellatum apud Actium, omnem potestatem ad unum conferri, pacis interfuerit. Vicerat enim nauali praelio apud Actium Augustus Antonium SVETONIUS *Aug. C. 17.* Omnia itaque fere iura, quae senatui antea populoque competeabant, sibi adscripsit Augustus. Insurgere enim paulatim, munia *senatus, magistratum, legum* in se trahere, nullo aduersante, coepit TACITVS *L. I. Annal. C. 2.* Vt sic omne senatus populiue imperium in eum effet translatum DIO CASSIUS *L. 53.* AVREL. VICTOR *de Caesar. init.* Hinc etiam SVETONIUS de CALIGULA *C. 14.* testis est, ius arbitriumque *omnium rerum* illi permissum fuisse, tanta publica laetitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia uictimarum caesa tradantur. Ex quo uidemus populum laeto subiisse animo unius imperium atque id tulisse libentius, quam senatus eorumque qui innumeris diffidiis atque tumultibus affligebant rem publicam, tolerare iugum. Quae cum ita sint nemini mirum uideri potest, quod IVSTINIANVS §. 6. *Inst. de Iur. N. G. & C.* dixerit, *Sed & quod principi placuit, legis habet vigorem, cum lege regia, quae de*

Post praelium apud Actium ad unum omnis potestas collata.

An potestas omnis in principem lege regia translata eius

eius imperio lata est, populus ei & in eum omne imperium suum & potestatem concedat, quae uerba sunt VLP IANI l. 1. pr. ff. de Const. Princ. v. l. 1. §. 7. C. de V. I. E. Anxios autem tenuit Ictos clarissimos, an haec lex statim regiae nomen acceperit, cum tamen LIVIVS, DIONYSIVS, FLORVS *alique* scriptores ad unum omnes confiteantur, regum nomen nimium fuisse inuisum Romanis. V. HVBERTVS in Digress. L. 1. C. 16. SCHVBARTVS de Fatis Iurispr. Rom. Exerc. III. §. 20. seqq. Quod tamen dubium mihi non obstare uidetur, quominus haec lex *regia* statim denominata fuerit. Primo enim constat, regium quidem nomen cum regibus exspirasse apud Romanos, eosque iuramento adegisse Brutum, se *neminem Romae passuros regnare*; sed notum etiam est duos Consules eodem tempore REGIA POTESTATE fuisse creatos LIVIVS L. II. C. 1. DIONYSIVS L. IV. C. 10. ut itaque intelligamus, *nomen* quidem *regum*, sed non *regiam potestatem* exosam habuisse Romanos. Deinde uero CICERO L. III. de LL. Consularem potestatem *regium* adpellat *imperium*: REGIO enim inquit, *imperio duo sunt: iique praeundo, iudicando, consulendo praetores, iudices, consules appellantur* & FLORVS L. IV. C. 12. memoriae prodidit, Augustum ob tot facta ingentia dictatorem perpetuum & patrem patriae fuisse dictum. Tractatum etiam in senatu, an, quia condidisset imperium, ROMVLVS vocaretur. Cum itaque *regiam potestatem* in Augustum transtulerint Romani eique *Romuli nomen* felici auspicio tribuere uoluerint, non mihi absolum atque ab omni ueritate alienum uidetur, etiam hanc legem REGIAM fuisse uocatam, cum potestas regia, quam habuerunt olim reges atque primi consules, eodem modo in principes fuerit translata.

(d) Tra.

(d) Traditum est *lit. b.* morem creandi consules *Ad principes*
comitiis centuriatis, libera adhuc republica, semper *peruenit ius*
 fuisse seruatum, donec tandem omne imperium per- *creandi con-*
 uenisset ad principes. Primus enim fuit Caesar, qui, *sules.*
 licet ipse consul centuriatis comitiis creatus fuisset *SVETONIVS C. 19.* consularem tamen dignitatem quoties
 & cui uolebat, praeter *SCta* & populi suffragia, dare coe-
 pit. *Comitia enim cum populo partitus est: ut exceptis*
Consulatus competitoribus, de cetero numero candidato-
rum, pro parte dimidia quos populus uellet, pronuncia-
rentur, pro parte altera, quos ipse edidisset *SVETONIVS*
C. 41. Ex quibus itaque uerbis facile intelligimus, con-
 sules creandi ius sibi soli reseruasse Caesarem, ceteris,
 quae comitiis agebantur, cum populo diuisis. Imita-
 ti eum sunt ceteri imperatores, comitiisque a campo
 ad patres translato *TACITVS L. I. C. 15.* nemini, nisi
 imperatoribus, ius fuit denominandi consules. Hinc
IUVENALIS de populo ita canit:

- - - *Qui dabat olim*
Imperium, fasces, legiones, omnia: nunc se
Continet.

Licet uero designare & nominare consules imperato-
 rum esset, *VOPISCVS* tamen *IN AVREL.* testis est,
fasces & scipionem consulibus dedisse senatum. His enim
 ibi uerbis *Valerianus Aurelianus* designauit consulem:
Nam te consulem hodie designo: Scripturus ad senatum,
ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces. Haec
enim imperator non solet dare, sed a senatu, quando fit
consul, accipere. Plura habet *PANVINIVS L. I. Fastor.*
p. 60. seqq.

(e) Quamquam Augustus summum consecutus *Senatui inter-*
 esset imperium, non tamen pro arbitrio peregit omnia, *dum permise-*
 sed saepius in consilium uocauit senatum, *restituit uim* *runt impera-*
tores creare
legi- Consules.

legibus, iudiciis auctoritatem, senatui maiestatem VEL-
 LEIVS PATERCVLVVS *L. II. Histor.* Et hinc etiam le-
 gimus consules creandi potestatem permisisse interdum
 Augustum senatui, licet penes ipsum summum sem-
 per uigeret imperium. Equidem cum uigesimo aeta-
 tatis anno ambiret consulatum, eum a senatu extorsit.
 SVETONIVS enim C. 26. *Consulatum, inquit, uigesi-*
mo aetatis anno inuasit, admotis hostiliter ad urbem legio-
nibus, missisque qui sibi nomine exercitus deposcerent.
Cum quidem cunctante senatu, Cornelius centurio, prin-
ceps legationis, reiecto sagulo ostendens gladii capulum,
non dubitasset in curia dicere: hic faciet, si uos non feceri-
tis. Sed idem tamen SVETONIVS c. l. auctor est, Au-
 gustum petiisse consulatum, & C. 37. perhibet, exegisse
 Augustum, *ut quoties consulatus sibi daretur, binos pro*
singulis collegas haberet: non tamen eum id obtinuisse,
reclamantibus cunctis, fatis maiestatem eius imminui,
quod honorem non non solus, sed cum altero gereret.
 Ut itaque uideamus, Augustum permisisse interdum
 senatui, consules creandi potestatem, etiamsi saepius
 sibi soli hoc ius uindicauerit SVETONIVS enim C. 26.
 testis est, Augustum secundum consulatum paucissimis
 horis gessisse, & hoc honore, suffecto alio in locum
 suum, abiisse & TACITVS *Lib. I. Annal. C. 3.* perhibet,
 eum M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia &
 uictoriae focium geminatis consulatibus extulisse atque
 Caium & Lucium destinasse consules. Ceteri deinde
 imperatores non a senatu petierunt consularem digni-
 tatem, sed sibimet ipsis eam detulerunt, neque, nisi par-
 cissime, hoc ius permiserunt senatui. De ALEXAN-
 DRO tamen testatur LAMPRIDIVS, eum ex senatus
 sententia nominasse consules. *Consules enim inquit,*
quos-

quoscunque uel ordinarios uel suffectos creauit, ex senatus sententia nominauit.

(f) *Seç. I. Differ. I. lit. h.* probatum esse memini ^{Olim imperatores uel mediate uel immediate creauerunt consules.} Fridericum I. in comitiis cum proceribus Germaniae, Galliae, Italiae apud Roncalias, sibi met ipsi reseruasse potestatem, assensu populi constituendi consules & senatores. Ita tamen, ut hoc ius uel ipsi uel per comites & episcopos, quibus praefecturae ciuitatum erant commissae, exercerent imperatores. Quae uero, cum omnia iam c. l. sint tradita, denuo hic repetenda non sunt.

(g) Cum enim uariis priuilegiis impetrauerint ciuitates, sibi met ipsis constituere senatum, de quo egimus *Seç. I. Differ. I. lit. i.* etiam consules eligendi potestatem eis, fuisse concessam nemo ambigit. ^{Ciuitatibus concessum eligere consules.} Ut itaque ea quae c. l. ueterum scriptorum testimoniis probata sunt, denuo hic probare, esset superuacaneum.

(h) In quibus tamen principis opus est confirmatione. Quam ille, non nisi ex causis idoneis, solet denegare. ^{In municipalibus principis consensu eos senatus eligit.} Alicubi sua interesse, putat princeps, consilibus praeficere *praesidem* aut *praefectum urbi* aut etiam consulem maioris nominis, *einen Ober-Burgemeister*. Quae rerum conuersio olim, quam hodie difficilior. Postquam omnia fere reipublicae iura in principis potestatem concesserunt.

DIFFERENTIA XI.

De uariis Consuluum nominibus eorumque origine.

Romano iure consules a praeeundo *praetores* (a), a iudicando uero *iudices* (b), & a consulendo *consules* (c),
I 2 deno-

denominabantur: Germanico autem pleraeque ciuitates eis nomina *der Burger-Meister* (d) dederunt. Aliae uero alia illis concesserunt nomina. Ita enim apud Halenses, in ducatu Magdeburgico, *Raths-Meister* (e) & apud Halenses in Sueuiae ducatu *Stätt-Meister* (f) uocantur. Augustae Vindelicorum sex quidem consules *Burger-Meister*, duo uero dumuiri & praefecti urbi *Stadt-Pfleger* (g) nominantur. Argentorati Consules nomine *der Ammeister* (h) ueniunt.

Consules praetores dicti.

(a) Clarus in ea re est Cicero *L. III. de LL.* ubi, *regio, inquit, imperio duo sunt iique praeuendo, iudicando: consulendo, praetores, iudices, consules appellantur.* VARRO autem *L. II. de uita populi Romani: iidem ait, dicebantur consules & praetores, quod praecessent populo, praetores, quod consulerent senatum consules.* Sed utrumque eodem recidere arbitror, quia plerumque ii, qui praeuunt ceteris, etiam reipublicae praesunt. Testatur hoc IUSTINIANVS *Nov. 24. pr.* ubi: *Maiores, inquit, magistratus praetores uocabant, appellatione illis ex eo indita, quod ceteris omnibus praecirent & praeponerentur,*
per-

missa scilicet eis tam rei bellicae administratione, quam legum praescriptione. LIVIVS etiam L. III. C. 55. adfirmat, eis temporibus, quibus *lex Horatia* lata est, nondum consulem iudicem, sed praetorem adpellare mos fuisse. Et SEXTVS POMPEIVS L. 14. *Praetoria*, ait, porta in castris adpellatur, qua exercitus in proelium educitur; quia initio praetores erant, qui nunc CONSVLES. Iam enim regum tempore praetores Romae fuisse testatur IVSTINIANVS Nou. 25. pr. Est enim hoc nomen, inquit, (praetorum) quasi iure patrio Romani imperii proprium, & ante IPSOS etiam CONSVLES in ampla Romanorum republica usui habitum. Nam ueteres romani suos imperatores praetores appellabant, simulque illis praebebant, ut militaribus praeirent copiis & descriptis ab illis parebant legibus. Et prorsus erat hic magistratus ex ambobus contemperatus, prae se ferens & ostentans, tam in instituenda acie robur, quam in ferendis legibus rectum & decentem ordinem. Vt itaque facile sit ad intelligendum, eam ob causam consules praetores fuisse adpellatos, quia belli pacisque tempore praeerant reipublicae atque contra hostes educebant exercitus.

(b) Consules etiam iudices denominatos fuisse ex CICERONE & LIVIO, cuius uerba *lit. a dedi*, intelligimus. ^{Quare & quando consules iudices nominati.} Eo tamen tempore, quo praetores uocabantur, eis iudicum nomen inditum nondum fuisse, innuere mihi uidetur LIVIVS, dum c. l. *his temporibus*, inquit, *nondum consulem iudicem, sed praetorem appellari mos fuit.* Ex quo enim desierunt nominari praetores, iudicum eis nomen dederunt romani, quod eorum quoque officio & muneri erat proprium. Cum enim regia potestate creati fuissent consules, etiam ius dicebant, donec tandem cum auocarentur bellis finitimis neque esset, qui in ciuitate ius reddere posset, factum est, ut

*Vera caussa
quare Prae-
tor fuerit
creatus.*

praetor quoque crearetur, qui urbanus adpellatus est, quod ius in urbe diceret. *l. 2. §. 27. ff. de O. I.* Factum hoc esse A. V. C. CCCLXXXIX. testis est LIVIVS L. VII. C. 1. Veriorem tamen caussam, quare patres praetoram aliumque magistratum curulem, Aedilitatem, inuenerint horumque honorem sibi quaesiverint, esse existimo, quia patricii, cum alter Consul L. Sextius ex plebe crearetur, id agebant unice, ut eadem ipsis, mutato licet nomine, remaneret dignitas & praetor collega esset consulibus atque iisdem crearetur auspiciis LIVIVS c. 1. Qui etiam auctor nobis est, aegre tulisse tribunos plebis, quod pro consule uno plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis praetextatos, tanquam consules sedentes, nobilitas sibi sumfisset.

*Consules a
Consulendo
denominati.*

(c) In eo quidem consentiunt rerum romanarum scriptores, consules a consulendo fuisse denominatos, sed tamen triplici illud τὸ *consulere* accipiunt significatu. POMPONIVS enim *l. 2. §. 16. de O. I.* Consules, inquit, dicti sunt ab eo, quod plurimum REIPUBLICAE consulere-
rent & FLORVS L. I. C. 9. Consules adpellati, ait, ut consulere se CIVIBVS suis meminissent. VARRO uero L. IV. de Verb. Orig. Consules nominatos fuisse scribit, quia consulere POPVLVM & SENATVM debebant. Et QVINTILIANVS L. I. C. 9. a iudicando consules appellatos fuisse adfirmat: Sitne consul, inquit, a Consulendo, an iudicando. Nam & hoc consulere ueteres uocauere. Unde remanet illud: Rogat boni consulas, hoc est iudices. Licet uero LIPSIVS de Mag. Pop. Rom. C. VII. in ea sit sententia, consules hoc nomen accepisse, quia sententias rogauerint in senatu, mihi tamen Pomponii atque Flori probatur opinio. Quid enim proximius accedit statui liberae reipublicae, quam ut, cum summum Romae gererent magistratum consules, tale iis nomen tribuerent
roma-

romani, quod non imperium, sed consilium Paternum atque curam pro reipublicae salute inuolueret. QVINTILIANI demum etymon ipse reiicit LIPSIUS eique uidetur esse subtilius.

(d) Postquam itaque mos regendi per consules & senatores ciuitates a Longobardis transiisset in Germaniam, excogitarunt ciues uaria nomina, quibus nouam hanc exprimerent dignitatem. Ita enim pleraeque ciuitates consules adpellasse *Burger-Meister*, nemo est qui ignorat. Quemadmodum uero romano iure magistratus per deriuationem a magistris, qui *magis* quam ceteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus praesunt, debent, cognominantur *l. 57. de V. S.* ita etiam apud Germanos eandem originem uox illa *Meister* habet & descendit a uoce *Meist*, *der das meiste kan*, atque inde illum significat, qui praepollet auctoritate, arte, ordine, aetate v. DN. PRAESES *in Iure Client. Germ. p. 357. lit. e.* Cum igitur in Germaniae ciuitatibus ii, qui praesidebant senatui, plurimum pollerent auctoritate inter ceteros ciues, eos *ciuitatum* uel *communitatum* uocauerunt MAGISTROS DN. PRAESES *ad AB. T. I. p. 84. lit. 8. Dem Rath und Burger-Meister der Stadt N. v. Sect. I. Differ. I. lit. h.*

(e) Quantum mihi quidem constat uix inueniuntur ciuitates, si HALAM & MULHVSAM exceperis, hic enim nunc *Burger-Meister*, nunc *Rath-Meister* uocantur, id quod ex *statutis Mulhusanis* didici, quae nomen *der Raths-Meister* tribuunt consulibus. *Vnde nomen der Raths-Meister ortum.* Operae itaque pretium erit, in originem huius uocis inquirere & quare non *Burger*, sed *Raths-Meister* dicti fuerint, paucis indagare. Non autem mihi licuit, quamuis ordinationes uariaeque statuta rerum Halensium sedula peruoluerim manu, certas atque indubitatas reperire rationes, quare hoc nomen datum sit consulibus. Cum igitur locus sit coniectu-

iectionis, ea, quae deprehendi passim uestigia, ad originem huius uocis spectantia, fideliter cum B. L. communicabo. Olim uero statum huius ciuitatis democraticum fuisse & senatum constituisse senatores & tribuum magistros *die Innungs-und Gemeins-Meister Sect. I. Differ. I. lit. i.* demonstratum dedi. Cum itaque hi uocati fuerint *die Meistere*, senatores uero *die Rath-Manne*, uti apparet ex Confirmatione ERNESTI *der Willkühr* de a. 1482. ubi haec habentur uerba: *Das unsere lieben Getreuen, die Ehrsamten vorsichtigen RATH-MANNE und MEISTER der Innungen und Gemeinhet in genannten unser Stadt Halla &c.* & ita cum iam quidam e ciuium magistris *von denen Innungs-Meistern* in senatu essent, fieri aliter uix potuit, quam ut illi, qui inter senatores praesidebant, magistri senatorum *Meister des Rathes, Rath-Meister* non uero *Burger-Meister* nominarentur.

Vnde nomen
der Statt-
Meister or-
tum.

(f) Nomen *der Stätt-Meister* nihil aliud inuoluit, quam eum, quem ita constituit senatus, magistrum esse ciuitatis, *der Meister der Stadt, der das meiste in der Stadt zu sagen hat, der Stadt uel Stätt-Meister* DN. PRAESES *de rebus Halens. C. ult. §. II.* HAGENOAEE etiam e scabinorum numero unus eligitur, cui nomen *des Statt-Meisters* datum esse, testatur *HERTZOG Chron. Alsat. L. IX. C. 2.* Equidem ARGENTORATI etiam inueniuntur magistratus, qui nomine *der Stätt-Meister* ueniunt, sed hi non consulum, sed praetorum funguntur officio. Ex decem enim nobilibus senatoribus quatuor ordinantur praetores, *Stätt-Meister*, quorum in eo consistit officium, ut quilibet eorum quarta anni parte sententias in senatu conquirat & primo loco consules, deinde nobiles & ignobiles roget senatores. V. LIMMAEVS *I. P. T. III. L. VII. C. 3. n. 5.* atque si terminus criminalis, *ein peinlicher Rechts-Tag*, contra maleficum indictus

Etus eique mors iam denunciata, praetor maleficam personam rogat, an confiteatur delicta? & tunc consul *der Ammeister* senatus nomine pronunciat sententiam, id quod contra WEHNERVM defendit KNIPSCHILD *de Iur. & Priuil. ciuit. imper. L. III. C. 51. n. 30.*

(g) A Conradino ultimo Sueviae duce, se non parua argenti mole asseruisse in libertatem Augustam Vin-^{Quando a du- cum potestate liberata fuerit Augusta Vin-} del: *der Land und Stadt Voigtey*, liberatam fuisse & ipsimet sibi & suis municipibus ingenuis proprium elegisse senatum & ciuitatis curatores duumuiros (*magistros* tunc ciuitatum dictos *Burger-Meister*, consules) & praefectos urbis (adhuc *Stadt-Pfleger* adpellari solitos) libere creare coepisse, testatur KNIPSCHILD *c. l. L. III. C. 3. n. 34.* WELSERVS *Rerum August. p. III.* LEHMANN *Chron. Spir. L. IV. c. 4.* His duumuiris, *Stadt-Pflegern*, summa in ciuitate competit potestas & secretiori consilio, quod septem constituunt, praesident. Eis uero nomen *der Stadt-Pfleger* eam ob causam datum fuisse nullus dubito, quia^{Origo uocis der Stadt-Pfleger.} eis cura & tutela uniuersae ciuitatis *die Pflege oder Vormundschafft der Stadt*, est commissa v. BESOLDVS *Thes. Pr. v. Pflege.* Ceteri, quibus nomen *der Burger-Meister* dederunt, sunt sex numero, & de eorum electione scribit ZEILERS in *Cont. ITIN. Germ. c. 12. der Burger-Meister seyn sechs, deren drey Geschlechter, einer von der mehrern Gesellschaft, der fünffte von den Kauff-Leuten, der sechste von der Gemeind.*

(h) Testantur hoc KNIPSCHILD *L. III. c. 51. n. 28.* LIMNAEVS *Iure Pub. T. III. L. VII. c. 3. n. 9.* aliique.

Ipsum uero nomen *der Ammeister* quod attinet, compositum illud est a uoce *Amt & Meister.* *Amt* enim officium siue munus significat, quare *Amman* idem est ac^{Origo nominis des Ammeisters.} officii uir, muneri atque officio publico alicui praefectus

ctus siue officialis SPEIDELIVS *lit. A. n. 101.* Contracte autem pro *Amt*, dicitur *Am* & itidem munus publicum atque mandandi denotat potestatem BESOLDVS *Thes. Pr. lit. A. n. 55.* Ut itaque clarissime intelligamus, uocem *der Ammeister* uiros denotare, quorum auctoritas propter muneris amplitudinem plurimum ualet in re publica, id quod statutis ciuitatis Argentoratensis admodum est conforme, summus enim in ista ciuitate magistratus est *Ammeisterus* KNIPSCHILD *c. l. LIMNAEVS c. l. OBRECHTVS de iurisdict. c. 5. n. 30. aliique.*

DIFFERENTIA XII.

Quinam possunt eligi consules?

Romano iure initio non nisi *patriciis* consularis competebat dignitas (a), donec tandem lege *Licinia* cautum fuerit, ut alter consul esset *plebeius* (b): Germanico, mores ciuitatum uariant. Sunt enim nonnullae, quae non nisi *Patricios* ad consularem dignitatem admittunt (c), cum aliae *patriciis* aequae ac *plebeis* eam concedant (d). Iuris tamen est singularis, apud *Argentoratenses* neminem, nisi sit *plebeius* & *opifex*, hoc munus obire posse (e).

(a)

(a) Exactis enim regibus L. Iunium Brutum & L. Col-
 latinum consulari dignitate a populo fuisse decoratos *Initio Patricii ex lege Romuli erant consules.*
Differ. X. lit. a dictum est. Ab hoc itaque tempore per-
 petuo Romuli lex, qua sanxit, ut patricii sacra cura-
 rent & magistratus gererent & ius dicerent DIONY-
 SIUS L. II. c. 2. seruata fuit, nullique consules creati,
 nisi e patrum essent numero, donec tandem, cum pa-
 tricii sub iugum mittere plebeios sibi que omnem adscri-
 bere potestatem anniterentur, factum est, ut tribuni
 plebis C. Licinius & L. Sextius cogerent patres, ut re-
 ciperent in munerum officiorumque societatem plebe-
 ios v. lit. b. seq.

(b) Contigit hoc A. V. C. CCCLXXIIX. teste *Consularis dignitas plebi communicata.*
 LIVIO L. VI. c. 42. ibi enim, *per ingentia*, inquit, *certamina*
dictator senatusque uictus, ut rogationes tribuniciae acciperen-
 tur: & comitia consulum aduersa nobilitate habita, quibus L.
 Sextius de PLEBE PRIMVS CONSVL factus. Et is quidem fi-
 nis certaminum fuit: quia patricii se auctores futuros negabant,
 prope ad secessionem plebis res, terribilesque alias minas ciui-
 lium certaminum uenit: quum tamen per dictatorem conditioni-
 bus sedatae discordiae sunt, concessumque ab nobilitate plebi de
 CONSVLE PLEBEIO: a plebe nobilitati de praetore uno, qui
 ius in urbe diceret ex patribus creando v. l. 2. §. 25. seq. ff. de O. l.
 Summa itaque in republica potestas hoc tandem anno
 Licinia lege plebi communicata est & aliam longe uni-
 uersus reipublicae status induit faciem V. ANTON. AV-
 GVSTINI ad legem Liciniam, MANVTIVS de LL. Rom.
 C. V. Quae licet ita sint, magni tamen semper fastigii
 fuit consulum dignitas, ut eis etiam titulus *Magnificen-
 tiae* tribueretur & exteri reges consulum ambirent ti-
 tulum, id quod exemplis probat MABILLONIVS de
 Re Diplom. L. 2. c. 3. §. 4. V. DN. PRAESES comment. ad
 A. B. T. 2. p. 191.

Norimbergae
& Vlmae pa-
tricii sunt
consules.

(c) Veniunt in primis hoc nomine NORIBERGA
& VLMA. Cum enim NORIBERGAE status sit Aristo-
craticus & ne quidem omnes patricii ad summos in pa-
tria honores admittantur, sed ii tantum, qui nobili pa-
tricio-
rum gente sunt oriundi *die Adelige und Rathsfähige*
Geschlechter, ceteri enim, *die Ehrbare Unrathsfähige*
Geschlechter excluduntur KNIPSCHILD L. III. c. 38.
LIMNAEVS T. III. Lib. VII. c. 35. facile est ad intelli-
gendum neminem consularem posse consequi dignita-
tem, nisi eosdem habeat natales. Et de VLMA testis est
KNIPSCHILD c. l. c. 54. non ibi solum duumuiros, *die*
Aeltere Herrn, die zween Raths Aeltere, qui praesident
senatui, sed tres reliquos etiam consules ex patriciorum
eligi numero.

Multae ciui-
tates patricios
& plebeios ad
consulatum
admittunt.
quod proba-
tur 1) de Fran-
cofurto.

(d) Cum enim pleraeque Germaniae ciuitates sta-
tu regantur democratico, inde etiam sequitur patricios
aeque ac plebeios ad summos in patria honores & sic ad
consularem quoque adspirare posse dignitatem. Testa-
tur hoc ITTERVS apud HERTIVM *de Spec. Germ. rep.*
Sect. II. §. 23. de FRANCOFURTO. Ibi enim senatum
tres constituunt scamma siue classes. Priores duas qua-
tuordecim occupant patricii & quatuordecim gradibus
academicis insigniti, mercatores alii ex proprio bo-
norum suorum uiuentes, quorum bona pars est ex so-
cietate *Frauensteiniana*. Et ex his duabus classibus con-
sulum electio fieri debet. Vt itaque uideamus, non so-
los quidem patricios ad consulares honores admitti, o-
pifices tamen, qui tertiam senatus constituunt classem,
ab his excludi. AVGVSTAE Vindellicorum consules tres
patricii, tres uero plebei esse ordinis constat. Ita enim
secundum dispositionem Instr. Pac. ibi statutum esse re-
fert KNIPSCHILD L. III. C. 3. *Der erste Burger-Meister*
catho.

2) de Augusta
Vindel.

catholischer Patricius, der andere catholisch von der mehrern Gesellschaft: der dritte Patricius Augsp. Confess. der vierde Kauffmann Augsp. Confess. der fünffte Patricius catholicus, der sechste von der Gemeine Augsp. Confess. Operae pretium uero non est reliquarum ciuitatum, quae circa consulum electionem obtinent, percurrere consuetudines, cum plerasque Germaniae ciuitates his uiuere institutis notum satis sit atque cognitum.

(e) Ita enim a senatu ARGENTORATENSI statutum apud ^{Argentorati} LIMNAEVM T. III. L. VII. C. 3. n. 9. ^{consul plebeius eligitur.} Darnach sollen die Zehen von den Handwerckern, die im alten Rath gewesen seynd; und bleiben sollen, in die hinter Stube gehen zu den Zehen, die man auf denselben Morgen in den neuen Rath gekosen hat, das seynd zusammen zwanzig, dieselben zwanzig Rathsherrn von den Handwerckern, sollen dann kiesen einen redlichen, frommen, weisen, statthafften Mann zu einen Ammeister, der sie der Stadt und der Gemein zu Strassburg aller ehrlichst und nützeft bedünckt, auf ihren Eydt, der ein HANDWERCKS-MANN ist &c. Qua uero occasione ius eligendi consules sibi uindicauerint plebei, uidere est ex LIMNAEO c. l. n. 7. Diu enim ^{Qua ratione} olim rerum summam tenuerunt nobiles, exortis uero ^{perdiderunt} diffidiis 1332. inter nobiles familias ^{nobiles ius eligendi consu-} von Mülenheim & Zorlen. nen, ciues plebei, tanquam bonae fidei custodes, a nobilibus *claves, sigillum atque ciuitatis uexillum*, donec sopitae essent lites, acceperunt. Ab hoc uero tempore e suo numero elegerunt plebei consulem, neque unquam hanc dignitatem receperunt nobiles, quid quod quotannis *auf den Schwærtag* (die 8. Ianuar. *praeterpropter*) iuri, quod olim habuerunt, praestito iuramento, renunciare teneantur. V. KNIPSCHILD L. III. C. 51. n. 26, 28.

DIFFERENTIA XIII.

*Merum imperium olim exercebant consules & deinde
quaesitores a populo constituti, apud Germanos
erat penes Scultetum.*

Romano iure initio quidem *merum imperium* exercebant *consules* (a). Donec eorum potestate lege Valeria imminuta (b), populus *quaesitorum* nomine, quos uolebat, constitueret magistratus, quibus hoc mandaretur negotium (c): Germanico contra iure penes praefectos ciuitatum merum erat imperium (d), quod uero hodie in plerisque, caesaris priuilegio, exercet senatus (e).

Merum imperium penes consules.

(a) Nulla enim a consulibus ad populum concessa erat prouocatio, sed eadem iis, quam habebant olim reges, data erat potestas LIVIVS L. II. C. 1. qui, *libertatis autem, inquit, originem inde magis, quia annuum imperium consulare factum est, quam quod diminutum quicquam sit ex REGIA POTESTATE, numeres. Omnia iura, omnia insignia primi consules tenuere, id modo cautum est, ne si ambo fasces haberent duplicatus terror uideretur.* V. DIONYSIVS L. IV. C. 10. FLORVS L. I. C. 9. Confirmavit hoc ius suo exemplo Brutus primus Romanorum consul, cui poenae capiendae ministerium de liberis ceterisque patriae proditoribus

bus imposuit consulatus LIVIVS L. II. C. 5. V. SIGONIVS
de iudic. L. II. C. 4.

(b) Eodem adhuc anno, quo regum imperio libera- *Lege Valeria*
rata erat respublica, in suspicionem adfectati regni in- *consulum po-*
cidit VALERIVS consul, a qua, ut absolueretur, leges hu- *testas immi-*
manissimas tulit in plebis fauorem, *unam* quidem
qua diserte cavit, ne quis Romae magistratum gereret, nisi a po-
pulo eum accepisset, capitali poena statuta in eum, qui contra
haec fecisset, & proposita immunitate ei, qui eum occidisset. Al-
tera uero, in qua scriptum est, si quis romanus magistratus ali-
quem uel capite plectere uel uirgis caedere, uel pecuniis multare
uelit, licere priuato homini ab illo magistratu ad POPVLI IVDI-
CIVM prouocare, nec interea licere magistratui in eum animad-
uertere ullo modo, donec populus de eo suis suffragiis statuerit.
DIONYSIVS L. V. C. 3. LIVIVS L. II. C. 7. 8. Et POMPONIVS
L. II. §. 16. de O. I. qui tamen, ait, (consules sc.) ne per omnia
regiam potestatem sibi uindicarent, lege lata factum est, ut ab
iis PROVOCATIO esset, nec possint in caput ciuis Romani ani-
maduertere iniussu populi: solum relictum est illis, ut coercere
possent & in uincula publica duci iuberent.

(c) Factum hoc esse iam eo tempore, quo leges *Quaestores,*
XII. Tab. fuerunt latae, clare testatur Pomponius *qui rebus ca-*
l. 2. de O. I. §. 23. Et quia, ut diximus, de capite ciuis romani *pitalibus*
iniussu populi non erat permissum consulibus ius dicere; propterea *praeessent,*
constitui coe-
QVAESTORES constituebantur a populo, qui capitalibus rebus *perunt.*
praeessent: hi adpellabantur, QVAESTORES PARRICIDII,
quorum etiam meminit lex XII. Tab. Solebat tamen populus
lege uel SCto hoc negotium mandare consulibus LIVIVS
L. IV. C. 51. SCtum factum, inquit, ut de quaestione postumia-
nae caedis tribuni primo quoque tempore ad plebem ferrent: plebs-
que praeficeret quaestioni quem uellet: a plebe, consensu populi CON-
SVLIBVS negotium mandatur. Anno demum V. C. IDC IV.
quaestiones perpetuae factae datumque praetoribus, ut
eas exercerent SIGONIVS de iudiciis L. II. C. 4.

(d) Olim

Praefecti ciuitatum exercebant merum imperium.

(d) Olim enim ciuitatum praefecti, *die Reichs-Voigte* caesaris nomine merum exercebant imperium. Notatu digna sunt quae hanc in rem differit HEIDER *de Aduoc. lit. Hbh.* Dann wie noch bey Friderici II. Zeiten, die Römische Kayser über die Bistumb, Clöster und Herrschafften, in Alemannien die hohe Obrigkeit gehalten und ihnen zu Verübung des Blut-Banns Reichs-Voigte gegeben (uti Stumpf. Chron. Heluet. L. 4. C. 50. uers. 278. Vrstisen Chron. Basil. L. 2. C. 11. fol. 95. Guler in Rhaet. L. 5. fol. 6. 59. & Besoldus *de iure ciuit.* n. 2. p. 119. testantur). Also ist es auch mit denen Reichs-Ländern und Reichs-Städten hergegangen. Sintemahl in dem Reich allenthalben der Brauch gewesen, daß ein Römischer König, oder Kayser in den freyen und Reichs-Städten, auch in den freyen: und Reichs-Thälern Richter und Voigt verordnet, die in Namen des Reichs den Stab führeten. Qui etiam *c. l. lit. lii. de ciuitate BASILENSI* haec refert: *Inde etiam est quod BASILEAE, urbi olim imperiali, in ciuilibus actionibus PRAETOR VRBANVS iudicio maiori, quod Statt-Gericht uocant, praest, in causis autem criminalibus PRAEFECTVS seu aduocatus imperii ius dicit.* E contra Scaphusiae (quae & ipsa urbs non ita pridem imperialis esse gestit) duo sunt iudicia, quorum unum uocatur das Schuld Gericht &c. alterum uocant das VOLGT oder BVS-GERICHT, propterea quod praefectus imperii seu rerum capitalium (der Reichs-oder Blut-Voigt) huic praesideat & multas (etiam ciuiles irroget Simler *de republ. Heluet.* L. 2. rubr. *de rebusp. singulor. pagor.* fol. 140. b. & fol. 142.

Nonnullae ciuitates adhuc habent praefectos,

(e) Sunt equidem hodie adhuc nonnullae ciuitates, quae suos habent praefectos, qui bannum sanguinis, den Blut-Bann, exercent. Ita enim COLONIAE AGRIPPINAE senatus habet ius, ut in carcerem ducat quos oportet: uitae autem necisque potestatem solus habet Archiepiscopus, ac fieri potest, ut quos capitis damnauit senatus, archiepiscopi praetor absoluat SLEIDANVS *Comment. L. VI. p. m. 175.* Et de BREMA notum est, Ducis ibi aduocatum executioni dare sententiam.

KNIPSCHILD *de iur. ciuit. imper. L. III. c. 6. n. 46.* In pleraque ta-
 plerisque tamen senatus, ea, quae praefectus olim, ex-^{men ab illis li-}
 ercet iura. Mercatae enim sunt a caesare priuilegia ciui-^{beratae}
 tates, ut praefectorum uices gereret senatus *v. Sect. I.*
lit. b. Vt itaque intelligamus merum hodie imperium ^{Merum impe-}
 esse penes senatum, cuius nomine illud exercere ple-^{rium est penes}
 rumque solent *consules.* Id quod exemplo ciuitatis Ar-^{senatum.}
 gentoratenfis constat, ibi enim consul, non uero prae-
 tor, senatus nomine sententiam pronunciat: *Hat ein*
Ehrsamer Rath erkennet &c. LIMNAEVS iure Publ. T.
III. L. VII. c. 3. n. 5. In aliis uero ciuitatibus supersunt ^{In nonnullis}
 quidem praefecti *Reichs-Voigte, Reichs-Schultheissen*, qui ^{ciuitatibus}
 nomine senatus criminale iudicium exercent, ueluti ^{praefectorum}
 NORIMBERGAE, ROTENBURGI ad Tubarim &c. sed ^{nomen super-}
 illis ab ipso senatu, non uero a Caesare, hoc deman-^{est.}
 datur officium KNIPSCHILD *c. l. L. V. c. 3. n. 44.*

DIFFERENTIA XIV.

De consulum uestitu atque insignibus.

Romano iure consulum *insignia*
 erant, toga picta purpurea, sella ebur-
 nea, corona aurea, sceptrum ebur-
 neum & fasces (a): Germanico eius-
 modi *insignia* non habent consules,
 licet moribus quarundam ciuitatum,
peculiari habitu aliisque forte orna-
mentis a ceteris ciuibus distinguan-
 tur (b).

L

(a) Te-

Quis primus
hic usus in-
signibus.

(a) Testatur hoc DIONYSIVS *L. III. c. II. in fin.* Primus uero Tarquinius V iis est usus, ceteri enim reges tantum sellam curulem atque togam purpuream habuerunt. Tarquinii deinde successores ea retinuerunt regibusque demum eiectis, consules iisdem usi fuerunt insignibus, corona tamen togaque picta exceptis; haec enim sola illis adempta sunt, quia libertati nimium molesta atque inuidiosa uidebantur, quoties tamen ex bello uictoriam reportantes, digni triumpho fuerunt iudicati, haec illis concedebantur. Praeter haec insignia etiam duodecim fasces lictores praeferebant consulibus, ita tamen, ut eos per alternos menses haberent, ne duplicatus terror uideretur, si praeferrentur *ambobus* LIVIVS *L. II. c. I.* His fascibus secures ademit Valerius Publicola, ita tamen, ut, quam diu extra urbem essent, iis uterentur DIONYSIVS *c. I.*

in nonnullis
ciuitatibus
peculiari ha-
bitu utuntur
eos.

(b) Receptum enim in nonnullis ciuitatibus esse constat, ut consules atque senatores peculiari incedant uestitu atque pallio utantur, quod non apud Romanos, sed Germanos etiam honoris semper fuit signum DN. PRAESES *de Re Militar. prooem. lit. b.* Quae licet ita se habeant, pleraequae tamen ciuitates non habitu atque ornamentis a ceteris ciuibus suos distinguunt magistratus, sed honore munerisque amplitudine. Silentio tamen praetereundum non est, COLONIAE Agrippinae morem esse introductum, ut famuli, habitu rustico *baculum* gestantes, sequantur consules. Quaeenam uero huius consuetudinis sit origo, non inter se conueniunt rerum Germanicarum scriptores. Sunt enim qui credunt, hoc signo uti consules, quia ciuitas inter quatuor rusticas imperii numeretur. Sunt etiam, qui existimant, morem hunc superesse ex pristino reipublicae statu. Notum enim est, Romanos coloniam in hanc duxisse

Coloniae eos
sequuntur fa-
muli baculum
manu gestan-
tes.

duxisse ciuitatem & hanc ob causam mihi etiam admodum est opinabile, imitatos esse ciues patrios ritus patriasque consuetudines v. KNIPSCHILD *de iur. ciu. imp. L. III. c. 10. n. 17. 18.*

DIFFERENTIA XV.

Quot annos natus consul esse debeat.

Romano iure legitimus consulum petendi *annus* erat XLIII. (a), id quod tamen non semper obseruatum fuisse, multorum constat exemplis (b); donec tandem *principes* nulla aetatis habita ratione hanc dignitatem, cui uolebant, concederent (c): Germanico iure, olim quidem *seniores* erant consules atque *iudices* (d), id quod tamen hodiernis moribus non obseruatur (e).

(a) Hoc quidem romano iure certum est. CICERO *Consularis* enim *Philippica V. in fin.* Quid, inquit, Macedo Alexander? *aetas erat annus XLIII.* cum ab incunte aetate res maximas gerere coepisset, non tertio & tricesimo anno mortem obiit? quae est aetas nostris legibus decem annis minor quam consularis. Ex quibus itaque uerbis clare patet, consulare aetatem fuisse annum XLIII. Primis quidem reipublicae temporibus, leges annales nondum fuisse, sed has primum ambitionem

nem introduxisse, ut gradus essent inter aequales, latius deduxi *Sect. I. Differ. IV. lit. d* Cum enim Romani grandiore aetate legibus annalibus ab iis requirerent, qui consulatum petebant, adolescentiae temeritatem uerebantur CICERO c. l. v. MANVTIVS de LL. c. 6.

Non semper aetatis in petendo consulatu ratio habita.

(b) Testatur hoc CICERO c. l. his uerbis: *At uero apud antiquos, Rulli, Decii, Coruini multique alii, recentiore autem memoria superior Africanus, T. Flaminius admodum adolescentes consules facti, tantas res gesserunt, ut populi Romani imperium auxerint, nomen ornarint.* Nullum itaque dubium ab eo tempore, quo lex annalis rogante L. Iulio tribuno plebis lata est, quod contigisse A. V. C. MDLXXIII. LIPSIUS de mag. pop. Rom. c. 4. coniicit, multos consularem adeptos fuisse dignitatem, licet legitimum aetatis terminum nondum attigerint. Quod enim deerat aetati, id uirtutis atque gloriae supplebat praestantia.

Principes etiam minores XX. annis fecere consules.

(c) Ex quo tempore Romanorum libertas pessum ire coepit, nulla amplius annalis legis, in petendo consulatu, habebatur ratio. Quem enim fugit, Augustum anno aetatis uigesimo inuasisse consulatum? SVETONIUS in Aug. c. 26. v. *Differ. IX. lit. e.* Ceteri, qui eum secuti sunt principes, nullam plane aetatis habuerunt rationem, adeo, ut minores etiam uiginti annis ad amplissimum hunc admitterentur magistratum l. un. §. 2. ff. de offic. cons.

Apud Germanos seniores erant indices.

(d) Germanos in magno semper honore habuisse senes uel ipsum nominis etymon, quod dederunt iudicibus, indigitat. Comites enim a canitie grau Graven dictos fuisse probat DN. PRAESES de Differ. iur. Rom. & Germ. in Tit. imper. opusc. T. I. p. 1045. lit. II. Hinc etiam uoluerunt leges Germaniae, ut uiri ad iudicum officia admitterenturi, d quod FRIDERICVS V. in Reformat.

format. de a. 1441. Declar. ad 7. art. 1. his uerbis exigit: Das Recht des H.R. Cammer-Gericht solle mit tapfern Mannen besetzt werden. Neque olim etiam metuendum fuisse, ne ad iudicia admitterentur adolescentes, probat DN. PRAESES c. l. Patria enim iura usu curiarum omnes ad discere oportebat, qui profectus lenti magis sunt, quam illi, quos in academiis accipere solemus adolescentes.

(e) Licet enim Germanos constituisse iudices e senioribus *lit. d.* probatum sit; nusquam tamen eos leges annales habuisse reperimus. Hinc etiam factum, ut nulla hodie aetatis in obeundis muneribus habeatur ratio, quin etiam adolescentibus demandari consulum officia, quotidiana nos edoceat experientia. Nata inde est querela BRVNNEMANNI *iure Eccles. L. I. C. 5. §. II.* ubi: *insolitum, inquit, imo fere inauditum est, ut iuuenis ex academiis ueniens statim desiderare ualeat locum inter consiliarios principis, uel ambire officium CONSVLIS ciuitatis uel Praesidis.* Cum uero nullas obseruari in Germania leges annales dictum sit, ex principis etiam dependet arbitrio, quem ad munera publica admittere uelit MENOCHIVS *l. 2. cent. 5. cas. 427.* Id tamen certum omnino est, senatum cum eligit consulem, rationem habere debere legum statutorumque, ad quorum normam est adstrictus. Ita enim non solum plerasque ciuitates imperiales certas habere constat leges, quae obseruandae sunt, cum eligitur consul, sed etiam prouincialia passim deprehenduntur statuta, quibus determinatus est aetatis annus, quo quisque ad munera publica admitti debeat V. DN. PRAESES c. l. *lit. II.* Ita etiam *Statutis Mulhusanis* cautum, ne quis ad consulis munus admittatur nisi XXV. annos natus. *L. I. Tit. 4.* Principem tamen, ui summae potestatis, aetatis defectum supplere posse, nemo dubitat BRVNNEMANNI *ad l. 57. ff. de Re I.*

Apud Germanos nullae leges annales.

Ex principis arbitrio dependet quem admittere uelit ad munera.

DIFFERENTIA XVI.

Per quot annos consularis dignitas continuetur.

Iure Romano Consulū dignitas erat *annua* (a), quod tamen deinde, cum rerum summam ad se traherent principes, mutatum fuisse legimus. Caesar enim nulla temporis ratione habita, *quibus uoluit*, consulatum dedit (b), quem deinde imitati sunt ceteri imperatores & tempus *ex arbitrio* definiuerunt (c): Germanico contra iure, non eosdem omnes ciuitates receperunt mores. Sunt enim, quae non nisi *annuam* consulibus concedunt potestatem (d), cum alibi *duos* pluresue continuetur annos (e), uel etiam in multis, non nisi cum *morte* exspiret (f), licet regimen *alternis uicibus* gerere soleant consules (g).

Consularis potestas erat annua.

(a) Testantur hoc ad unum omnes rerum romanarum scriptores LIVIUS L. II. C. I. *annuum*, inquit, *imperium consulare factum est*, Et EUTROPIUS L. I. *Placuit*, inquit,

inquit, ne imperium longius, quam annum unum haberent: ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed ciuiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse priuatos. Verebantur enim Romani, ne, si uni summam rerum perpetuo committerent, Tarquini Superbi insisteret uestigiis sibi que soli omnem in republica potestatem, non adhibito in consilium senatu neque requisitis populi suffragiis, adscriberet. Et haec etiam erat caussa, quare duo regio imperio praeesse uellent, ut, si unus malus esse uoluisset, alter eum, habens potestatem similem, coerceret. EUTROPIVS L. I.

(b) Cum enim Caesar sibi soli omnem in republica uindicasset potestatem sibi que SVETONIO teste C. 41. ius creandi consules reseruasset, factum est, ut ex arbitrio, *Caesar sine temporis respectu consules creauit.* nulla aetatis nullaue temporis habita ratione, consulares honores, quibus uellet, contulerit. Perhibet enim DIO L. 43. ad A. V. C. 1000. iux. eum consulatum continuo, ante etiam, quam urbem intraret, accepisse. Non uero, *eodem teste*, toto anno eum gessit, sed postquam in urbem uenit, eo se abdicauit, consulesque fecit Q. Fabium & C. Trebonium: Fabioque extrema magistratus sui die mortuo, statim in residuas horas C. Caninium substituit. Et ab hoc tempore coeptum, *adfirmat* DIO, ut perpauci toto anno consulatum gererent, sed alii pauciores, alii plures menses diesque, prout casus tulisset, eo magistratu fungerentur.

(c) Augustus, quem testamento adoptauerat Caesar *Neque Augustus temporis rationem habuit.* quinque quidem medios consulatus, a sexto ad undecimum, annos gessit. Ceteros aut nouem, aut sex, aut quatuor, aut tribus mensibus, secundum uero paucissimis horis. Nam die Kalendarum Ian. cum mane pro aede capitolini Iouis paululum curuli sella praesedisset, honore abiit, suffecto in alio in locum suum SVETONIUS in Aug. c. 26. Ceteri imperatores Augustum secuti sunt & modo ad annum modo ad semestre spatium

tium consulares concesserunt honores. Domitianus XVII cepit consulatus, quod ante eum nemo SVETONIVS C. 13. Vitellius uero se perpetuum consulem ordinavit, quod testatur SVETONIVS C. 11. Plura habet PANVINIVS L. I. *Fastor.* p. 60.

Argentinae
quotannis eli-
gitur consul

quod etiam
Reutlingae
obtinet.

In multis ciui-
tatibus duos
pluresque an-
nos continua-
tur consulatus.
Hildesii duos.

In plerisque
ciuitatibus
consulum di-
gnitas cum
morte exspi-
rat.

(d) Ita ARGENTINAE noua quotannis instituitur electio, neque is denuo consul eligi potest, qui anno elapso hoc functus est officio, nisi *sexennium* fuerit circumactum LIMNAEVS *Iur. P. T. III. L. VII. C. 3. n. 9.* ubi ita, ad consulum electionem quod attinet, disposuerunt Argentoratenses: *Soll jährlich der halbe Rath bleiben sitzen, also daß ieglicher Raths-Herr zwey Jahr aneinander in Rath bleiben soll, und soll jährlich der halbe Rath und der Ammeister gekosen werden. &c. v. Differ. XII. lit. e.* Et de REUTLINGA refert KNIPSCHILD L. III. C. 44. n. 11. ibi nouum quotannis consulem nouumque eligi senatum & nulla ibi munera annum excedere spatium. Hunc quidem morem ab antiquo receptum, sustulit Carolus V. & iussit, ut tres per annum eligerentur consules; sed Maximilianus II. pristinum morem priuilegio de anno 1576 apud KNIPSCHILDVM c. l. n. 25. restituit.

(e) Variant ciuitatum mores pro diuerso rerum-publicarum statu. Et cum aliae annuam consulibus concedant dignitatem, aliae iterum eam duos pluresque continuari uolunt annos. Ita enim apud HILDESIENSES consulum dignitas duos durat annos, ita tamen, ut primus hoc, alter uero sequenti anno praesideat senatui v. *Sect. I. Differ. I. lit. i.*

(f) Operae pretium non est numerare ciuitates, quae his uiuunt institutis perpetuumque habent senatum. Sunt enim, quantum mihi quidem constat, pleraeque Germaniae ciuitates in hanc classem referendae. Vsu tamen fere receperunt, ut alternis uicibus regimen gerant

gerant consules, quae tamen mihi bonisque omnibus non probatur consuetudo. Nihil enim inde oritur, quam lites, rixae, inuidia rerumque omnium perturbatio. Nam quod hoc anno statuerunt consules, uel ignorant ii, qui proximo eos sequuntur anno, uel animo inuidiae atque odii pleno iterum destruunt atque abrogant, quid quod turpi saepe laborent negligentia, atque ea in primis, quae maioris sunt momenti & unde ipsis imminere forte possit periculum, protrahant eorumque curam sequenti relinquunt senatui. Quae uero omnia timenda non sunt, si consules senatumque, cuius regimen non alternis geritur uicibus, sibi constituunt ciuitates. Diu haec fuit querela ciuitatis Reutlingensis, in supplici libello, quem obtulit Maximiliano II. de restituenda pristina regiminis forma, his uerbis: *Nachdem sich aber in Werck befunden, daß durch diese neu angestellte Ordnung nicht allein die Burger-Meister, deren ieder alleine auf vier Monath bestellet gewesen, ihr Amt bisweilen etwas nachlässiger verrichtet, indem je einer seine befohlene Verrichtung (so sonderlich wichtiges und schweres vorgefallen) auf den andern gespart und aufgezogen &c.* KNIPSCHILD L. III. C. 44. n. 25.

(g) In hoc quidem non iisdem omnes ciuitates utuntur moribus. Sunt enim quibus annum placet regimen. Ita COLONIAE ARGIPPINAE sex quidem eliguntur consules, sed duo tantum quotannis tenent regimen, qui uocantur *Regierende, Worthaltende Burger-Meister* KNIPSCHILD L. III. C. 10. n. 28. Idem etiam hic HALAE obtinuit mos, donec tandem 1719. Rex sapientissimus, huic etiam ciuitati perpetuum daret senatum, ut ideo alternis uicibus non amplius gerant regimen consules. Sunt aliae iterum ciuitates, in quibus per sex menses consules tenent regimen, quod de BRE-

In multis ciuitatibus alternis uicibus geritur regimen. quod probatur
1) de Colonia.

2) de Hala.

3) de Brema.

4) de Norim-
berga.

MA testatur KNIPSCHILD *L. III. C. 6. n. 14.* Et NORIMBERGAE tredecim esse consules & scabinos seniores totidemque iuniores, *Alte und junge Burger-Meister*, singulis autem mensibus alium atque alium tam *seniorum*, quam *iuniorum* consulum eligi perhibet FELWINGER *de senator. §. 51. p. 170.* Quae uero omnia ex singularum ciuitatum statutis, quae sedula peruoluere manu mihi non licuit, sunt deducenda.

DIFFERENTIA XVII.

*R. I. imperatores erant consules, quod Germanico
secus.*

Romano iure ipsi imperatores quandoque fiebant consules (a): Germanico uero tanti fastigii non fuit consulum dignitas, ut eam sibi adscriberent imperatores (b).

Imperatores
erant consu-
les.

(a) Solebant enim imperatores, proximis post susceptum imperium *Kalendis Ianuariis* consulatum inire, id quod tamen non semper seruatum fuisse Traiani aliorumque, qui primum secundo imperii anno trabeam consularem sumserunt, constat exemplis *PAGI Dissert. hypatica P. II. C. I. n. 2. p. 81.* Hinc etiam factum, ut, cum imperatores hunc magistratum non inirent, sed eum destinarent priuatis, libertas quasi restituta uideretur. Innuere hoc uidetur *PLINIUS in Panegyri. Traiani c. 58.* his uerbis: *Contigit ergo priuatis aperire annum fastosque reserare: & hoc quoque redditae libertatis indicium fuit, quod consul alius, quam caesar esset. Sic exactis regibus coepit liber annus. Sic olim seruitus pulsa*

pulsa, priuata fastis nomina induxit. Erant enim libera adhuc republica consules summi Romae magistratus. Cum uero deinde Romani omnem in principes transcripissent potestatem, senatorum tamen consulumque dignitas non fuit sublata, sed cum inirent consulatum principes, eo ipso indicabatur, omne in eos translatum fuisse imperium, quia non solum imperatoria decorati erant maiestate, sed summum etiam gerebant magistratum.

(b) Alia fuit consularis in Germania dignitatis facies. Cum enim duo tantum Romae essent, qui summum in toto imperio capefferent magistratum, mirum non est, retenta hac dignitate, eam sibi adscripsisse principes. Germaniae uero reges ciuitatibus dederunt consules, quorum tamen potestas longe minor fuit Romanorum consulum potestate. Nihil enim fere iis erat relictum quam *praesidere senatui* & cum ceteris senatoribus earum rerum, quae ad *politiam* spectabant, curam gerere. Ex quibus itaque sole meridiano adparet clarius, indignum fuisse imperatoria maiestate inire magistratum, qui saepius dependebat a ciuitatuni praefectis & ab his, caesaris nomine, constituebatur.

Quare romanum imperatores consules facti.
Apud Germanos longe minor consulum potestas.
Hinc eam sibi non adscribebant imperatores.

DIFFERENTIA XVIII.

De fastis consularibus & Christi.

Romano iure *fasti* erant *consulares* (a): Germanico uero *Christi* (b).

(a) Consules qui *Kalendis Ianuarii* inibant magistratum, uocabantur ordinarii annorumque series ab eorum numerabatur consulatibus. Licet enim, cum integro anno nondum elapso, magistratu abirent ordi-

Consules anno nomen dabant.

narii, alii in eorum locum sufficerentur, quicquid tamen memoria dignum agebatur in republica, sub ordinariorum notabatur consulatu V. PANVINIUS *L. I. Fastor. p. 61. n. 10.* Factum uero est, ut suffecti etiam in fastos referrentur, unde magna eorum orta est confusio V. GUTHERIVS *de offic. Dom. Aug. L. I. c. 13.*

Apud Germanos fasti sunt Christi.

(b) Quamuis DIONYSIUS EXIGVVS an. 527. modum inuenisset ac commendasset, ab INCARNATIONE CHRISTI numerandi tempora: illud tamen cum Christiani imperatores, tum R. pontifices diu neglexerunt imitari, qui calculos maluerunt requirere a suo regimine. Sec. XXI. demum in mores iuit A. N. CHR. mentionem facere in codicillorum curialium chronologia. Qua de re plene P. APEBROCHIVS *in propyl.* & MABILLONIVS *de re diplom. lib. 2. c. 25. 26. 27.* Praeter hunc Christi annum *indictionem* in instrumentis adiicere debent notarii. Complectitur uero *indictio* trium lustrorum spatium & tertia indictione natus est CHRISTVS. De triplici indictione *Constantinopolitana*, quae a Kalendis septembris, *Caesarea*, quae a XXIV. Septembris & *Pontificia*, quae a Kalendis Ianuarii sequentis incipit V. SCALIGER *de Emend. iemp. Canon. Isagogic. L. III. p. 179. n. 7.* In Germania Caesaris imperantis chronologiam instrumentis addere debent notarii.

DIFFERENTIA XIX.

De salario consulum.

Romano iure Consules atque Senatores *stipendium* a republica non sumebant (a): Germanico uero eis *salaria* constituta esse constat (b).

Consulum officia erant gratuita.

(a) Omnes enim qui muneribus publicis admouebantur gratuitam exhibebant operam. Quod sane ex mul-

decla-

torum senatorum consulumque paupertate uel maxime declaratur. Quamuis enim Romani censu legi uolebant senatores, ne splendor amplissimi ordinis rei familiaris angustis obscuratur; saepius tamen pauperrimos ab aratro ad fasces uocatos fuisse legimus. Testatur hoc Bassus apud *SENECAM L. I. Controu. c. 6.* his uerbis: *Quid tibi uidentur illi ab ARATRO CITATI, qui paupertate sua beatam fecere rempublicam & OVIDIVS L. III. Fastor canit:*

Et caperet fasces a CURVO CONSVL ARATRO,

Nec crimen DVRAS esset habere MANVS.

V. *DEMPSTERVS ad ROSINVM p. 1206. seqq.* Primus fuit Nero qui senatoribus annua constituit salaria *SVENTONIVS enim C. 10. Senatorum, inquit, nobilissimo cuique sed a re familiari destituto, ANNUA SALARIA & quibusdam quingena constituit.* In quorum numero, Valerium Messalam, qui Nerone tertium consule simul iniit consulatum, fuisse, memoriae prodidit *TACITVS L. XIII. Annal. C. 34.* Conferri potest de hoc argumento *GOTHO-FREDVS* in libro singulari de *salario.*

Nero senatoribus egenis annua dedit salaria.

(b) Germanos salaria constitui iudicibus, neque apud eos munera publica fuisse gratuita, notissimum est. Licet enim olim, propter auri argentique penuriam, certa praedia certosque redditus concedere sole-
rent iudicibus *HEIDER de Adu. imp. Disc. I. p. 12.* hodie tamen in numerata plerumque pecunia consistunt salaria & ex ciuitatum redditibus soluuntur. Non equidem me fugit, hodie adhuc redditus certos concedi magistratibus, consultum tamen magis esse existimo, inferre redditus aerario publico & inde iis distribuere salaria. Postquam non, uti olim, laboramus argenti & aeris numerati penuria. Accedit, quod plerumque pretium uile sit, quo fruges in hoc censu aestimantur (*die*

Germani salaria constituunt iudicibus.

Cam-

Perpetuariae
conductiones
pro peste ha-
bendae.

Cammer-Tax ist gering). Hodie praesertim, ubi pretia rerum quotidie adaugentur, contra argenti & numorum pretia decrescunt. Vt, quod *octo grossis* ante uiginti annos constitit, illud nunc uix redemeris *ioachimico* aut *unciali*. Inde mirum non est, *perpetuarias conductiones*, uel ideo, pro peste habendas reipublicae & sacri patrimonii. Nam *conductoribus* augmenta pretii rerum prodesse: contra principi difficile esset, pro argenti copia ea habere, quae pertinent ad uictum. Quod cum ita sit: perpetuaria conductio *leonina* est, quia tempora, ob argenti maiorem subinde in orbe copiam, adaugendam ex america & metallitodinis aliis, ulteriora rerum pretiis pollicentur augmenta, contra minantur decremента pretiis metallorum, praesertim argenti. Diuinauit olim hanc noxam & laesionem perpetuarii locatoris DN. *PRAESES in iure clientelari sect. 3. n. 4. p. 189.* Docuit diuinationis ueritatem rei euentus. Nam *locarium*, olim magnum, ob adaucta rerum pretia, hodie est iusto uilius. Vt nunc sint, qui fundos conducant, *tertia parte* maiori mercede, quam ante duo lustra, tempore perpetuariae conductionis. Cursim haec, puto, adferenda fuisse speciminis loco, ad ostendendum, consultum magis esse principibus, stipendia numerare rerum administris, quam adsignare fundos aut fruges, instar *salarii*.

TANTVM.

CORRIGENDA.

P. 25. lin. pr. *leg. ciuitatum* p. 26. lin. secunda lege *coniuncta* p. 60. lin. 43. *deleatur tum mater & reponatur sustinere pro, sustineat.*

Ludewig, Johann Peter von,

Dissertatione inaug. differentias iuris Romani et Germanici de senatoribus
et consulibus

Hala 1721

4 Diss. 2258#Beibd.4

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10832286-6

VD18 1501763X-001